

ECONOMISCHE BEGROTING

Instituut voor de
Nationale Rekeningen

Economische vooruitzichten 2006

**Federaal
Planbureau**

Economische analyses en vooruitzichten

Kunstlaan 47-49
B-1000 Brussel
Tel.: (02)507.73.11
Fax: (02)507.73.73
E-mail: contact@plan.be
URL: <http://www.plan.be>

September 2005

➤➤ Inhoudstafel

	Woord vooraf	1
	Samenvatting	3
1.	De Belgische conjunctuur in internationaal perspectief	6
	Internationale conjunctuur in 2005 en 2006	6
	Conjunctuur in België en de drie belangrijkste handelspartners	8
	Evolutie op de financiële markten	9
	<i>Rentevoeten</i>	
	<i>Wisselkoersen</i>	
	Onzekerheden i.v.m. de internationale omgeving	10
2.	De bestedingscomponenten van het Belgische bbp	11
	Consumptieve bestedingen van de particulieren	11
	Bedrijfsinvesteringen	12
	Investeringen in woongebouwen	13
	Overheidsbestedingen	13
	Voorraadwijzigingen	13
	Uitvoer en invoer	14
	Reëel bruto nationaal inkomen	15
3.	Ontwikkeling van prijzen en lonen	16
	Binnenlands prijsverloop	16
	Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen	17
	Loonontwikkeling in de marktsector	17
	<i>Ontwikkeling van de loonkosten</i>	
	<i>Loonlastenverlagingen</i>	
	<i>Ontwikkeling van de loonquote</i>	
4.	Vraag en aanbod van arbeid	20
	Bijlage	23

➤➤ Lijst van de figuren

Figuur 1	Kwartaalverloop van het Belgische bbp tegen constante prijzen	3
Figuur 2	Kwartaalverloop van de binnenlandse werkgelegenheid	4
Figuur 3	Beoordeling van de mondiale economische toestand	6
Figuur 4	Verloop van het bbp op kwartaalbasis	7
Figuur 5	Beoordeling van de economische toestand in de eurozone	7
Figuur 6	Verloop van het bbp op kwartaalbasis	9
Figuur 7	Verloop van de rentevoeten: eurogebied en Verenigde Staten	9
Figuur 8	Brentolieprijs in dollar en in euro	10
Figuur 9	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	11
Figuur 10	Bedrijfsinvesteringen	12
Figuur 11	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	12
Figuur 12	Investeringsquote in woongebouwen	13
Figuur 13	Uitvoer van goederen en diensten	14
Figuur 14	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	16
Figuur 15	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	16
Figuur 16	Ontwikkeling van de loonquote	19
Figuur 17	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	20
Figuur 18	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	21
Figuur 19	Ontwikkeling van werkloosheid en RVA-uitkeringsgerechtigden	22

➤➤ Lijst van de tabellen

Tabel 1	Opbouw van de loonkosten in de marktsector	18
Tabel 2	Ex ante loonlastenverlagingen in de marktsector 1995-2006	18

➤➤ Woord vooraf

Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) heeft deze macro-economische vooruitzichten overgemaakt aan de federale regering in het kader van de opmaak van de federale ontvangsten- en uitgavenbegrotingen voor het jaar 2006. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in deel 2 van de Nationale rekeningen 2004 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen') en de kwartaalaggregaten tot het tweede kwartaal van 2005.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op de voorjaarsvooruitzichten van de Europese Commissie, geactualiseerd op basis van recente consensusvooruitzichten (The Economist) en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die uitgevoerd werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) is afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten begin september. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd door de combinatie van de jaar- en kwartaalversie van het MODTRIM-model, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 30 september 2005.

L. Verjus

Voorzitter van de Raad van Bestuur
van het Instituut voor de Nationale Rekeningen

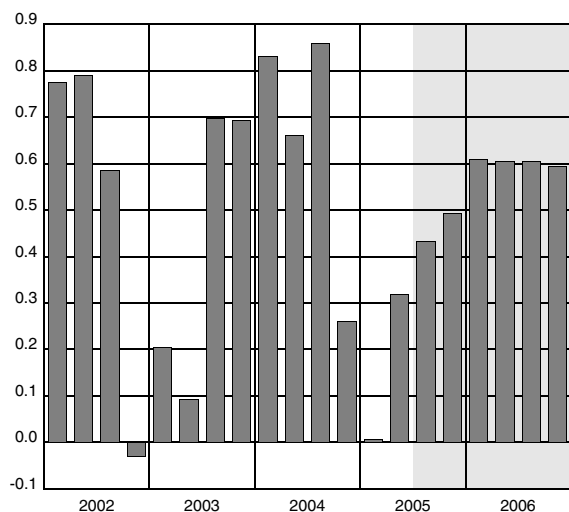
Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2003	2004	2005	2006
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,9	1,5	1,3	1,6
Consumptieve bestedingen van de overheid	2,5	2,0	1,0	2,2
Bruto vaste kapitaalvorming	-0,7	4,2	4,6	3,9
Totaal van de nationale bestedingen	1,0	2,6	1,9	2,2
Uitvoer van goederen en diensten	2,9	6,2	2,2	5,1
Invoer van goederen en diensten	3,1	6,4	2,7	5,2
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	-0,1	0,1	-0,4	0,1
Bruto binnenlands product	0,9	2,6	1,4	2,2
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	1,6	2,1	3,0	2,9
Gezondheidsindex	1,5	1,6	2,2	2,2
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	-1,0	-0,2	0,9	2,0
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	14,3	12,8	12,5	12,8
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	-3,3	23,6	28,8	30,3
Werkloosheidsgraad (Eurostat standaard, jaargemiddelde)	7,9	7,8	7,8	7,8
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	4,4	3,9	3,1	2,6
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	113,1	124,4	126,2	126,5
Korte rente (interbancair tarief, 3 maand) (%)	2,3	2,1	2,1	2,2
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	4,1	4,1	3,4	3,3

►► Samenvatting

De Belgische economie groeide op jaarbasis met een behoorlijke 2,6 % in 2004 (bbp tegen constante prijzen). Niettemin belandde de Belgische economie reeds in het vierde kwartaal van vorig jaar in een groeivertraging door de afkoeling van de internationale conjunctuur. Na de resp. nulgroei en een toename met 0,3 % in het eerste en het tweede kwartaal van 2005, zou de economische activiteit in de tweede jaarhelft verder aantrekken met 0,4 % en 0,5 %. In 2006 zou de kwartaalgroei stabiliseren rond 0,6 %. Op jaarbasis impliceert dat een reële bbp-groei van 1,4 % in 2005 en van 2,2 % in 2006.

FIGUUR 1 Kwartaalverloop van het Belgische bbp tegen constante prijzen
(kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoeninvloeden en kalendereffecten)

Bron: INR, FPB

Vergeleken met 2004 is de groei van de wereld-economie dit jaar verzwakt, zij het in beperkte mate. De conjuncturele situatie vertoont wel duidelijke geografische verschillen. Terwijl de Amerikaanse groei geleidelijk vertraagt naar een meer trendmatig tempo, de Japanse economie herneemt en de Chinese groei zeer hoog blijft, werden voor de eurozone in de eerste jaarhelft eerder lage groeicijfers genoteerd. Toch lijkt het erop dat de economische activiteit in de eurozone momenteel opleeft door de recente depreciatie van de euro, die de buitenlandse bestellingen stimuleert en het ondernemersvertrouwen opkrikt.

De combinatie van een sterk groeiende wereldvraag naar energie en capaciteitsproblemen in de olie-industrie heeft geleid tot recordprijzen voor de olieproducten en een aanzienlijk hogere energierekening voor de gezinnen en de ondernemingen. De prijs per vat ruwe Brent-olie overschreed in augustus de kaap van 60 dollar (t.o.v. 40 dollar begin 2005). Het geringe aanbodoverschot van olieproducten zorgt echter voor zeer volatiele en bijgevolg

moeilijk voorspelbare olieprijs. Het toekomstig verloop van de olieprijs is zoals gebruikelijk gebaseerd op de termijnmarktnoteringen. De jaargemiddelde Brentprijs zou stijgen van 57 dollar per vat dit jaar tot 67 dollar in 2006 (t.o.v. 38 dollar in 2004).

In vergelijking met vorig jaar, krijgt de Belgische economie in 2005 af te rekenen met een verzwakking van de buitenlandse en - in geringere mate - van de binnenlandse vraag, waardoor de bbp-groei bijna halveert tot 1,4 %. De Europese conjunctuurvertraging blijft niet zonder gevolgen voor de Belgische uitvoer. Die zou slechts met 2,2 % toenemen, tegenover 6,2 % in 2004. De netto-uitvoer zou een negatieve bijdrage leveren tot de economische groei (-0,4 procentpunt, na +0,1 procentpunt in 2004) doordat de invoergroei minder sterk vertraagt. Samen met een ruilvoetverslechtering doet dat het overschot van de lopende verrichtingen met het buitenland krimpen tot 3,1 % van het bbp.

De binnenlandse vraag zou dit jaar met niet meer dan 1,9 % toenemen, na 2,6 % in 2004. De aantrekende bedrijfs- en overheidsinvesteringen compenseren slechts gedeeltelijk de verzwakking van de particuliere en de overheidsconsumptie. Bovendien valt ook de - in 2004 nog positieve - bijdrage van de voorraadvorming weg.

De toename van de particuliere consumptie blijft in 2005 beperkt tot 1,3 %. Door de zwakke werkgelegenheids-groei en de hoge olieprijs bedraagt de koopkrachtstijging amper 0,9 %. Bovendien bevindt de indicator van het consumentenvertrouwen zich sedert mei op een beduidend lager niveau als gevolg van de onzekere economische situatie. De spaarquote trekt daardoor aan in de loop van 2005, maar belandt jaargemiddeld nog 0,3 procentpunt onder het niveau van 2004 (in de loop van dat jaar was er een sterke daling van de spaarquote). Wat de overheidsconsumptie betreft, is de groeiverzwakking toe te schrijven aan de uitgaven voor geneeskundige zorgen. Die uitgaven groeiden in 2004 sneller dan begroot, maar zouden in 2005 binnen de begrotingsdoelstelling blijven.

De investeringsactiviteit van de ondernemingen is dynamischer dan vorig jaar, vooral in de eerste jaarhelft. Mogelijk is een deel daarvan toe te schrijven aan een inhaalbeweging na de jaren 2003-2004, toen de verbetering van de winstmarges gepaard ging met een uiterst zwakke investeringsgroei. Verwacht wordt dat het uitblijven van een robuust herstel van de buitenlandse vraagvooruitzichten, de relatief lage industriële capaciteitsbezettingsgraad, alsook de hoge olieprijs en de daaruit voortvloeiende aantasting van de winstmarges zullen leiden tot een meer gematigde toename van de investeringen in de tweede helft van 2005 en in 2006.

Het groeipad van de overheidsinvesteringen wordt bepaald door de infrastructuurwerken van de lokale overheden, die een hoge vlucht zouden nemen in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2006, en door de verkopen van overheidsgebouwen aan de privésector, die fors zouden terugvallen (die verkopen worden in de nationale rekeningen geboekt als een desinvestering van de overheid, die gecompenseerd wordt door een investering van de ondernemingen). Beide factoren leiden in 2005 tot een aanzienlijke versnelling van de reële groei van de overheidsinvesteringen tot bijna 19 %.

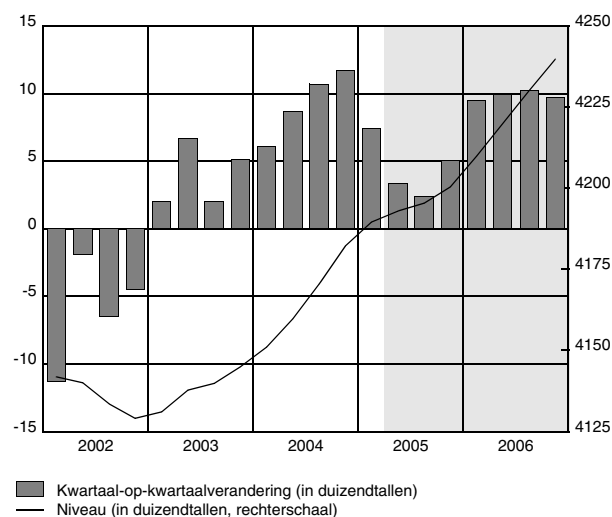
De Belgische uitvoergroei zou in 2006 versnellen tot 5,1 %. Het herstel van de uitvoer sinds midden 2005 zorgt immers voor een aanzienlijk gunstiger startpunt in 2006 dan in 2005. Bovendien zorgt de stabilisering van de wisselkoers van de euro ervoor dat er geen verder competitiviteitsverlies wordt geleden. De sterkere groei van zowel de uitvoer als de binnenlandse vraag wakkert de invoer in die mate aan, dat de netto-uitvoer nauwelijks zou bijdragen tot de economische groei. Het overschot van de lopende verrichtingen met het buitenland daalt verder tot 2,6 % van het bbp als gevolg van de nog steeds ongunstige ruilvoetontwikkeling.

De economische groei zou volgend jaar in belangrijke mate ondersteund worden door de binnenlandse vraag, die een groei van 2,2 % zou laten optekenen. De investeringen van de ondernemingen blijven vrij dynamisch (+2,9 %, na 3,9 % in 2005) en de overheidsconsumptie hervindt een groeitempo dat de vooropgestelde uitgavenstijging in de gezondheidszorg weerspiegelt. Het reëel beschikbaar inkomen van de gezinnen zou met 2 % toenemen. Het koopkrachtverlies dat voortvloeit uit de sterkere toename van de consumptieprijsindex dan van de gezondheidsindex wordt immers gecompenseerd door de fiscale hervorming en het aantrekken van de werkgelegenheid. De particuliere consumptie neemt evenwel niet in dezelfde mate toe (1,6 %) omdat de gezinsspaarquote aantrekt tot 12,8 %. Daarmee zou een einde komen aan de daling van de gezinsspaarquote op jaarbasis, die sedert 2002 de economische activiteit mee ondersteunde. De verklaring ligt bij het consumentenvertrouwen, dat naar verwachting aarzelend zal blijven als gevolg van de situatie op de arbeidsmarkt (de werkloosheidsgraad daalt niet) en de hoge olieprijs. Daarnaast zetten de overheidsinvesteringen hun dynamiek verder (+14 %), om dezelfde redenen als in 2005.

Jaargemiddeld bedroeg de netto-creatie van arbeidsplaatsen in 2004 24 000 eenheden. Aangezien een conjuncturele afkoeling zich steeds met enige vertraging doet voelen op de arbeidsmarkt, verzwakte de banengroei aanzienlijk in het tweede kwartaal van 2005. Pas vanaf het vierde kwartaal

wou de werkgelegenheidscreatie opnieuw versnellen. Geholpen door de gunstige dynamiek in 2004, zou het aantal banen in 2005 jaargemiddeld toch nog met bijna 29 000 eenheden toenemen, wat een lage groei van de arbeidsproductiviteit impliceert. In 2006 zou de kwartaalgroei van de werkgelegenheid verder aantrekken en jaargemiddeld ruim 30 000 bijkomende arbeidsplaatsen opleveren. De werkgelegenheidsgraad zou daardoor licht stijgen van 61,7 % in 2004 tot resp. 61,9 % en 62,1 % in 2005 en 2006. De werkgelegenheidscreatie is echter onvoldoende om de toename van de beroepsbevolking volledig op te vangen, zodat het aantal werklozen nog licht toeneemt. De geharmoniseerde werkloosheidsgraad blijft stabiel in 2005 en 2006.

FIGUUR 2 Kwartaalverloop van de binnenlandse werkgelegenheid
(seizoengezuiverde gegevens)

Bron: INR, FPB

De inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijs, zou versnellen van 2,1 % in 2004 tot 3 % dit jaar en 2,9 % in 2006. De klim van de olieprijs zorgt er immers voor dat de inflatie op maandbasis toeneemt tot ongeveer 4 % begin 2006, om vervolgens opnieuw af te koelen. Uitgedrukt in euro, stijgt de prijs per vat ruwe Brent-olie dit jaar met 48 % en in 2006 met 17 % (in 2004 was er reeds een toename met ruim 20 %). De onderliggende inflatie, die de fundamentele tendens van de consumptieprijs weergeeft, viel in de loop van 2004 nog terug, maar trekt in de loop van 2005 en 2006 aan omdat de hogere olieprijs doorsijpelen in de prijzen van de overige goederen en diensten. Daardoor stabiliseert de onderliggende inflatie in 2005 op jaarbasis, maar loopt ze op in 2006.

De gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door de prijsevolutie van motorbrandstoffen, zou net als de voorbije twee jaren minder snel toenemen dan de nationale consumptieprijsindex (2,2 % in

2005 en 2006). Niettemin stijgt de gezondheidsindex sterker dan in 2004, vooral door de hogere stookolie- en gasprijzen.

Als gevolg van de overschrijding van de spilindex in juli 2005, werden de sociale uitkeringen in augustus 2005 en de wedden van het overheidspersoneel

in september 2005 met 2 % aangepast aan de toegenomen levensduurte. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de spilindex (die momenteel 118,47 bedraagt) overschreden worden in mei 2006.

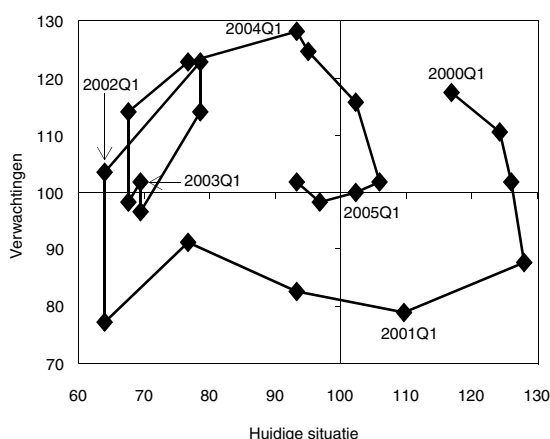
1. De Belgische conjunctuur in internationaal perspectief

➤➤ Internationale conjunctuur in 2005 en 2006¹

De groei van de wereldeconomie vertraagde aanzienlijk in de tweede helft van 2004 onder invloed van de sterk gestegen olie- en grondstofprijzen. In de eerste helft van dit jaar hernam de groei op wereldvlak enigszins. De Amerikaanse economie groeide aan ongeveer hetzelfde tempo als in de tweede helft van vorig jaar, terwijl de Chinese en de Europese groei (vooral onder invloed van Duitsland) licht versnelde. Vooral de Japanse economie leverde een sterkere bijdrage tot de wereldgroei. Na de nulgroei in de tweede helft van vorig jaar, werd weer aangeknoopt met positieve groeicijfers.

In de tweede helft van dit jaar zou de herneming van de wereldeconomie bevestigd worden, vooral ondersteund door de sterke groei van de wereldhandel en de lage langetermijnrente. Uit de meest recente mondiale IFO-enquête blijkt dat de inschatting van het huidige economische klimaat ietwat verslechterde, maar dat de verwachtingen voor de komende zes maanden verbeteren (voor het eerst sinds het eerste kwartaal van 2004). Dat wijst erop dat de vertraging van de economische groei op mondiaal vlak sinds midden 2004, eerder van tijdelijke aard is. Niettemin zou de economische groei op wereldvlak iets lager uitvallen in 2006 dan in de tweede helft van 2005 onder invloed van een verdere monetaire verstrakking in de VS, een oplopende langetermijnrente, een vertraging van de Chinese economie en hoog blijvende olieprijsen.

FIGUUR 3 Beoordeling van de mondiale economische toestand

Bron: Ifo World Economic Survey, FPB

De kwartaal-evolutie van de groei van de wereldhandel bevestigt de tijdelijke verzwakking van de wereldeconomie. In de tweede helft van 2004 hal-

veerde de groei van de wereldhandel bijna t.o.v. de eerste jaarhelft. In het eerste kwartaal van 2005 werd zelfs een negatieve groei geboekt (-0,4 %), maar uit voorlopige cijfers van het Nederlandse Centraal Planbureau blijkt dat de wereldhandel sterk opveerde in het tweede kwartaal (+3,7 %) en zou de wereldhandel ook in het derde en vierde kwartaal van dit jaar behoorlijk sterk uitvallen. Op jaarbasis impliceert dat een groei van de internationale goederenhandel met 7,2 %, na de recordgroei van 10,7 % in 2004.

De Amerikaanse economie blijft gestaag aan hetzelfde tempo groeien. In het eerste kwartaal van 2005 groeide de Amerikaanse economie met 0,9 %, wat overeenstemt met de gemiddelde kwartaalgroei in 2004. In het tweede kwartaal van dit jaar bleef de groei nagenoeg constant (0,8 %) aangezien een afbouw van de voorraden gecompenseerd werd door een blijvend sterke vraag, wat de productie zal ondersteunen. Ook de forse toename van de kleinhandelsverkopen en van de verkoop van nieuwe huizen lijken op een krachtige groei in het derde kwartaal te wijzen. Op jaarbasis zou de economische groei op 3,7 % uitkomen. In 2006 echter zou de groei lichtjes vertragen (tot 3,3 %) onder invloed van de monetaire verstrakking van de Amerikaanse centrale bank (die met enige vertraging de economische activiteit beïnvloedt) en de hoge olieprijsen.

De particuliere consumptie in de VS is in de eerste jaarhelft nauwelijks vertraagd, ondanks de bescheiden loongroei, de hoge olieprijsen (die de koopkracht aantasten) en de oplopende kortetermijnrente. De aanhoudende jobcreatie (gemiddeld bijna 200 000 per maand sinds het begin van dit jaar) en de daarmee gepaard gaande daling van de werkloosheidsgraad (van 5,4 % in februari tot 5 % in juli) hebben daar zeker mee te maken, alsook de aanhoudende stijging van de huizenprijzen en de historisch lage langetermijnrente. Daardoor kunnen huiseigenaars hun hypotheek herfinancieren en extra geld ontlend (tegen de gestegen waarde van hun huis). Dat de Amerikanen hun activa zien als een bron van koopkracht naast hun gewoon inkomen houdt echter risico's in. Een stabilisatie of een terugval van de vastgoedprijzen zou ongetwijfeld de particuliere consumptie aantasten.

Na een verzwakking veroorzaakt door het uitdoven van de maatregel voor versnelde afschrijving (in 2004) zou de groei van de bedrijfsinvesteringen opnieuw aantrekken in de komende kwartalen

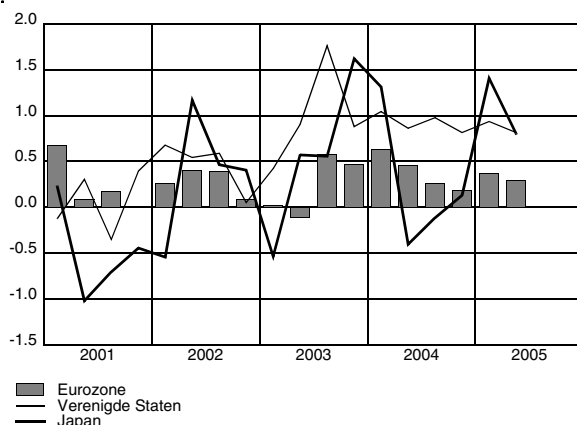
(1) De in dit hoofdstuk vermelde jaargroeicijfers voor 2005 en 2006 stemmen overeen met de in september gepubliceerde consensusvoorspellingen van The Economist.

onder impuls van gunstigere afzetperspectieven, de oplopende capaciteitsbezettingsgraad, de recordbedrijfswinsten van vorig jaar en de goedkope financieringsmogelijkheden op de kapitaalmarkt.

De component van het bbp die het afgelopen halfjaar het snelst groeide was de woningbouw, aangedreven door de zeer lage langetermijnrente. Met het geleidelijk oplopen van de lange- en kortetermijnrente zou de activiteit in deze sector in de komende kwartalen enigszins afkoelen.

De uitvoer zou het goed blijven doen in de komende kwartalen. De vraag vanuit de rest van de wereld zou tamelijk sterk blijven en de depreciatie van de effectieve dollarkoers van de periode 2002-2004 doet de Amerikaanse exporteurs aan competitiviteit winnen. In het tweede kwartaal van 2005 was de bijdrage van de netto-uitvoer tot de bbp-groei verrassend sterk, omdat de invoer daalde als gevolg van een daling van de voorraden (vooral in de auto-industrie), die nu op zeer laag niveau staan. Gezien de sterke vraag wordt verwacht dat de voorraden in de komende kwartalen opnieuw zullen aantrekken, waardoor de invoer zal aantrekken en positieve bijdragen van de netto-uitvoer tot de groei weinig waarschijnlijk zijn.

FIGUUR 4 Verloop van het bbp op kwartaalbasis
Kwartaal-op-kwartaal groeivoeten tegen constante prijzen
(seizoengezuiverde gegevens)

Bron: Nationale bronnen, Eurostat

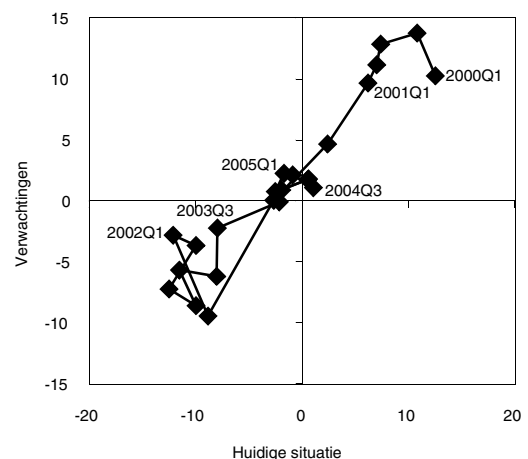
Op het eerste gezicht lijkt een kwartaalgroei van 0,4 % in het eerste kwartaal en 0,3 % in het tweede kwartaal van 2005 t.o.v. 0,3 % en 0,2 % in de laatste kwartalen van 2004 te wijzen op een verbetering van de economische toestand in de eurozone. Het gunstige cijfer voor het eerste kwartaal was echter volledig te danken aan een positieve bijdrage van de netto-uitvoer (de invoer daalde sterker dan de uitvoer). De binnenlandse vraag bleef zwak. In de tweede jaarhelft van 2005 zal de versnelling van de economische groei vooral moeten komen van de uitvoer, bij gebrek aan een dynamische binnenlandse vraag. De uitvoer wordt aangedreven door

een sterkere mondiale vraag en de depreciatie van de effectieve euro. Een versnelling van de economische groei tot 0,4 % in het derde en tot 0,6 % in het vierde kwartaal lijkt waarschijnlijk.

De particuliere consumptie blijft zwak. Dat is vooral te wijten aan de nauwelijks verbeterde situatie op de arbeidsmarkt, de aangehouden loonmatiging en de aantasting van de koopkracht door de hogere energieprijzen. Samen met de onzekerheden die gepaard gaan met de structurele hervormingen en de budgettaire problemen in verschillende lidstaten heeft dat het consumentenvertrouwen verzwakt. De particuliere consumptie zou dan ook nauwelijks bijdragen tot de groeiversnelling in de tweede helft van 2005. Een echte verbetering van de arbeidsmarktsituatie en dus van de particuliere consumptie wordt pas in 2006 verwacht. Bovendien lijken toekomstige fiscale stimuli van overheidswege weinig waarschijnlijk gezien de hoge begrotingstekorten in de meeste grote lidstaten.

De bedrijfsinvesteringen kenden slechts een matige groei in het afgelopen jaar, maar zouden toenemen onder invloed van de zeer gunstige financieringsvoorwaarden, de sterkere mondiale vraag en de forse toename van de bedrijfswinsten in 2004. Echt dynamisch zullen de bedrijfsinvesteringen echter niet worden, gegeven de relatief lage capaciteitsbezettingsgraad en de hoge energieprijzen, die de winstmarges en de binnenlandse vraag drukken. Pas wanneer er duidelijke tekenen zijn van een herneming van de binnenlandse vraag zullen de bedrijven hun terughoudendheid om te investeren laten varen.

FIGUUR 5 Beoordeling van de economische toestand in de eurozone
Gemiddelden van enquêteresultaten

Bron: Europese Commissie, FPB

In 2006 zouden de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen de rol van de uitvoer geleidelijk overnemen en zorgen voor een meer evenwichtige economische groei. Toch zal de groei op kwartaalbasis in 2006 eerder bescheiden blijven (bijna

0,4 % per kwartaal). Terwijl de eurozone in 2005 op jaarbasis slechts een groei van 1,3 % zou bereiken, zou die in 2006 moeten aantrekken tot 1,7 %.

De inflatie steeg van 1,9 % in januari tot 2,2 % in juli, vooral onder invloed van de forse toename van de olieprijsen. De depreciatie van de euro sinds maart 2005 zorgt er trouwens voor dat de hogere olieprijsen meer doorwerken dan vorig jaar, toen de euro nog apprecieerde. Andere categorieën van goederen die grote prijsstijgingen kenden waren woningkosten, alcohol, tabak en transport. De onderliggende inflatie blijft echter stevig onder controle (1,3 % in juli). Verder blijven de inflatieverwachtingen stabiel en is er geen teken van zogenoemde tweederonde-effecten (hogere looneisen als gevolg van hogere inflatie).

Na de recessie in 2004, veerde de Japanse economie sterk op in het eerste kwartaal van 2005 (+1,3 %). Dat er ondanks een licht negatieve bijdrage van de netto-uitvoer toch een sterke groei werd geboekt, is volledig te danken aan de twee belangrijkste componenten van de binnenlandse vraag, nl. de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen. In het tweede kwartaal van 2005 viel de groei terug tot 0,3 %, maar dat was in grote mate te wijten aan een vertraging van de voorraadopbouw, terwijl ook de particuliere consumptie wat minder aantrok.

Net zoals tijdens de eerste jaarhelft, zouden de consumptieve uitgaven ook tijdens de tweede helft van 2005 ondersteund worden door de werkgelegenheids groei, de dalende werkloosheidsgraad (in juni

op het laagste niveau in zeven jaar) en de stijging van de lonen. De Japanse bedrijven hebben komaf gemaakt met overcapaciteit en de hoge schulden na jaren van herstructureren. Al in de eerste helft van het jaar uitte zich dat in een hoge investeringsgroei. De hoge bedrijfswinsten en de gunstige economische vooruitzichten laten vermoeden dat de bedrijfsinvesteringen verder zullen aantrekken. In de tweede helft van dit jaar en ook in 2006 zou de Japanse economie aan haar potentieel groeitempo blijven groeien (0,3 % per kwartaal). Op jaarbasis impliceert dat een economische groei van 1,9 %, zowel in 2005 als in 2006.

De Chinese economie groeide zowel in het eerste als het tweede kwartaal aan een sterk tempo (9,5 % jaar-op-jaar). Door de kredietbepalende maatregelen die de Chinese autoriteiten namen, werden de investerings-, de productie- en de kredietgroei afgeremd, maar dankzij de versnelling van de particuliere consumptie werden toch nog hoge groeicijfers gehaald begin dit jaar. De economische groei is dus evenwichtiger geworden. Dit jaar bereikt de Chinese economie waarschijnlijk nog een groei van 9 % (t.o.v. 9,5 % vorig jaar), terwijl voor 2006 een gelijkaardige vertraging wordt verwacht. Ook in de andere Aziatische economieën lijkt er zich een lichte groeivertraging te hebben ingezet. Die zal waarschijnlijk worden doorgezet, daar de monetaire politiek restrictiever wordt (veel Aziatische centrale banken volgen de Federal Reserve) en een aantal landen de bestaande energiesubsidies willen verminderen of schrappen.

►► Conjunctuur in België en de drie belangrijkste handelspartners

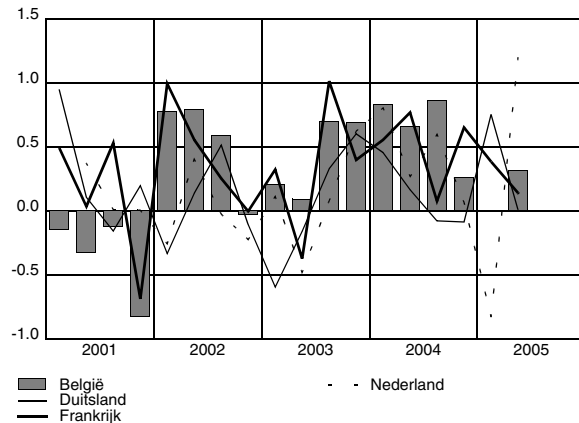
De Belgische economie vertraagde sterk na het derde kwartaal van 2004. In de eerste twee kwartalen van dit jaar bedroeg de gemiddelde kwartaal-op-kwartaalgroei slechts 0,15 % (0 % in het eerste en 0,3 % in het tweede kwartaal). Nederland kende een gelijkaardige groei, maar Frankrijk en vooral Duitsland deden beter met respectievelijk 0,25 % en 0,4 % gemiddeld.

De Duitse economie kende een sterke groei in het eerste kwartaal van 2005 (0,8 %), aangedreven door een forse toename van de uitvoer en een verzwakking van de invoer. De particuliere consumptie en de investeringen presteerden andermaal zeer zwak (-0,5 % en -1,1 %). Een halvering van de groei van de uitvoer en een sterke stijging van de invoer zorgden voor een stagnatie van het bbp in het tweede kwartaal. Jaren van sterke loonmatiging en structurele hervormingen hebben de competitiviteit van de Duitse economie sterk verbeterd. De keerzijde van

de medaille is echter dat de zwakke groei van het beschikbaar inkomen (door de loonmatiging) en de onzekerheid die gepaard gaat met de structurele hervormingen weegt op de particuliere consumptie, alsook op de bedrijfsinvesteringen. Op jaarbasis zou de Duitse groei uitkomen op 0,9 % in 2005 en aantrekken tot 1,3 % in 2006.

De Franse economische groei vertraagde van 0,7 % in het vierde kwartaal van vorig jaar tot 0,4 % in het eerste kwartaal van 2005, vooral als gevolg van een kleinere bijdrage van de netto-uitvoer. In het tweede kwartaal van dit jaar werd zelfs een nulgroei geboekt als gevolg van een daling van de particuliere consumptie en een lichte terugval van de investeringen na de zeer sterke groei in de voorgaande twee kwartalen. In de tweede helft van het jaar zou de krachtige groei van de wereldhandel de uitvoer doen aantrekken. In 2005 zou de groei 1,4 % bedragen en versnellen tot 1,9 % in 2006.

FIGUUR 6 Verloop van het bbp op kwartaalbasis
Kwartaal-op-kwartaal groeivoeten tegen constante prijzen
(seizoengezuiverde gegevens)

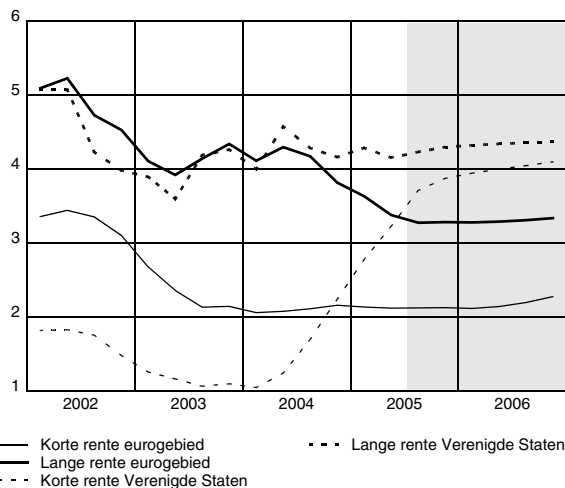
Bron: Nationale bronnen, INR

►► Evolutie op de financiële markten²

Rentevoeten

Dit jaar verhoogde de Amerikaanse Federal Reserve de basisrente al vijf keer met telkens 25 basispunten. De Fed verhoogde de basisrente in de afgelopen 15 maanden van 1 % tot 3,5 %. Gezien de mooie groei-cijfers, de gunstige vooruitzichten en de oplopende inflatoire spanningen zal de rente ook in de komende kwartalen verder worden verhoogd. De financiële markten anticiperen, vooral als gevolg van de vrees voor de negatieve effecten van de Katrina-orkaan, nog slechts twee bijkomende renteverhogingen (één voor het einde van het jaar en één rond midden 2006). Op jaarbasis zou de Amerikaanse kortetermijnrente oplopen van 1,6 % in 2004, tot 3,4 % in 2005 en tot 4 % in 2006.

FIGUUR 7 Verloop van de rentevoeten: eurogebied en Verenigde Staten
Kwartaal gemiddelden in procent

Bron: Datastream, FPB

De cijfers voor de Nederlandse economie zijn behoorlijk volatiel. Na een negatieve groei van -0,8 % in het eerste kwartaal, trok de groei aan tot 1,2 % in het tweede kwartaal door het versnellen van de investerings- en de uitvoergroei, terwijl de particuliere en overheidsconsumptie andermaal daalden. De Nederlandse consument blijft behoedzaam wegens de oplopende werkloosheid, de loonmatiging en de stijgende energieprijzen. In 2006 zouden de particuliere consumptie en de investeringen moeten opleven door een toename van de koopkracht van de gezinnen en het winstherstel van de bedrijven. Op jaarbasis zou de groei van de Nederlandse economie versnellen van 0,4 % in 2005 tot 1,5 % in 2006.

Vóór de zomer waren de indicatoren in de eurozone zo teleurstellend dat de financiële markten een renteverlaging door de Europese centrale bank anticipeerden. Enkele maanden later is van die verwachting geen sprake meer. De termijnkoersen wijzen nu op een eerste renteverhoging van 0,25 procentpunt door de ECB in het vierde kwartaal van volgend jaar. Het toegenomen optimisme van de markten verklaart zich door een verbetering van de economische prestaties en indicatoren, de minder hoge euro-wisselkoers, het aantrekken van de wereldhandel en de snelle kredietgroei (vooral hypotheek) die de ECB begint zorgen te baren. Op jaarbasis zou de kortetermijnrente licht oplopen van 2,1 % in 2005 tot 2,2 % in 2006.

De Amerikaanse langetermijnrente liep in de eerste jaarhelft aanvankelijk op, om nadien weer terug te zakken tot het niveau van het begin van het jaar, nl. 4,2 %. De Europese langetermijnrente zakte van 3,7 % begin januari tot 3,2 % eind augustus. De spread tussen de Amerikaanse en de Europese langetermijnrente liep dus op met 50 basispunten, wat toe te schrijven is aan de uiteenlopende groeiprestaties van de Amerikaanse en de Europese economie. Opvallend is dat de Amerikaanse langetermijnrente sinds het begin van de cyclus van renteverhogingen door de Fed gedaald is. Een verstrakking van het monetair beleid gaat immers gepaard met een stijgende langetermijnrente. De redenen voor die atypische ontwikkeling zijn o.m. de lage inflatieverwachtingen, de massale aankoop van Amerikaanse overheidsobligaties door de Aziatische centrale banken (om een te sterke appreciatie van hun munten t.o.v. de dollar te vermijden) en een aanpassing

(2) Deze technische hypothesen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van begin september 2005.

van de regulering voor pensioenfondsen. Pensioenfondsheerders worden nu verplicht om de looptijd van activa en passiva beter op elkaar af te stemmen, waardoor de looptijd van de beleggingen moet stijgen en meer langlopende obligaties worden gekocht.

Wisselkoersen

Tussen januari en april 2005 schommelde de euro-dollar koers tussen 1,27 en 1,35 dollar per euro. Vanaf mei echter deprecieerde de euro van 1,30 tot 1,20 dollar per euro als gevolg van de oplopende renteversillen tussen de VS en de eurozone (zowel op korte als op lange termijn) die dollarinvesteringen aantrekkelijker maken. Bovendien leek het er even op dat de ECB de rente zou verlagen. Tijdens de zomer vervaagde het pessimisme over de economische activiteit in de eurozone echter en daarmee ook de anticipatie van een renteverlaging. Daarnaast begon ook het oplopende tekort op de Amerikaanse handelsbalans de dollar opnieuw parten te spelen. Een andere reden voor de recente verzwakking van de dollar is de beslissing van de Chinese centrale bank om de yuan voortaan niet meer vastgeklinkt te houden t.o.v. de dollar, maar te laten fluctueren binnen bepaalde marges tegenover een muntkorf met daarin de euro. Verwacht wordt dat de Chinese centrale bank daardoor relatief minder dollars zal kopen en meer euroreserves zal aanleggen.

►► Onzekerheden i.v.m. de internationale omgeving

Het grootste risico voor de wereldeconomie lijkt zich te situeren op het vlak van de prijs van de ruwe olie. Begin 2005 werd 40 dollar betaald per vat Brentolie, waarna de prijs is opgeklommen tot meer dan 60 dollar in augustus. Hoge olieprijsen tasten de koopkracht van de consumenten aan, verhogen de productiekosten van de bedrijven en kunnen een wereldwijde vertraging van de economische activiteit tot gevolg hebben. Volgens de termijnmarkten zou de Brentolieprijs verder stijgen in het vierde kwartaal van 2005, om nadien geleidelijk af te nemen.

Meerdere factoren liggen aan de basis van die prijsopstoot. Aan de aanbodzijde spelen geopolitieke spanningen en allerlei belemmeringen een rol, o.m. de vrees voor terroristische aanslagen in Saudi-Arabië, stakingen in olieproducerende landen, eventuele VN-sancties tegen Iran wegens zijn nucleair programma en natuurrampen zoals de orkaan Katrina. Bovendien is er, vooral in de VS, onvoldoende raffinagecapaciteit. Anderzijds blijft de vraag naar olie van de opkomende economieën zoals China en India, maar ook de VS toenemen. Die spanning tussen vraag en aanbod kan niet op korte termijn worden opgelost en dus heeft elke mogelijke nieuwe belemmering van de productie of raffinage het

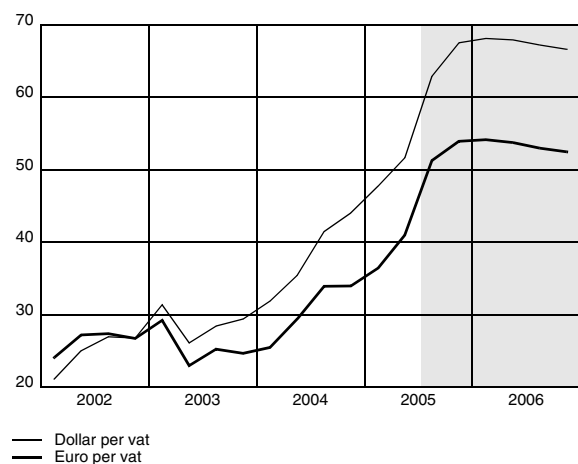
De Amerikaanse langetermijnrente zou licht oplopen tot 4,4 % tegen eind 2006. De Europese langetermijnrente zou dit jaar stabiel blijven en nadien aantrekken tot 3,4 % tegen eind 2006.

Na een appreciatie van 11 % in 2003 en 3,2 % in 2004, lijkt tijdelijk een einde te zijn gekomen aan de opgaande beweging van de nominale effectieve wisselkoers van de euro die eind 2000 begon. Sinds het begin van het jaar zakte de nominale effectieve wisselkoers al met ruim 3 %. De euro deprecieerde immers niet alleen t.o.v. de dollar, maar ook tegenover het Britse pond, de Japanse yen, de Chinese yuan en de meeste andere Aziatische munten, die de neiging hebben om de dollar te volgen.

Op basis van de termijnkoersen wordt echter een geleidelijke appreciatie van de euro t.o.v. de dollar verwacht. Eind 2006 zou de euro-dollar koers 1,27 dollar per euro moeten bedragen tegenover 1,22 eind augustus. Indien we ook rekening houden met de termijnkoersen voor de andere munten zou de effectieve wisselkoers voor België toch nog met 0,2 % appreciëren in 2005 en met 0,1 % in 2006.

potentieel om de olieprijs de hoogte in te jagen. Totnogtoe heeft de wereldeconomie de voorbije prijsstijgingen zonder al te veel problemen verteerd. De vraag is in welke mate de wereldeconomie het huidige hoge niveau en/of eventuele verdere prijsstijgingen nog aankan.

FIGUUR 8 Brentolieprijs in dollar en in euro
Kwartaal gemiddelden

Bron: Datastream, FPB

2. De bestedingscomponenten van het Belgische bbp

►► Consumptieve bestedingen van de particulieren

De Belgische particulieren werden de voorbije drie jaren geconfronteerd met een ongunstige koopkrachtontwikkeling. Het beschikbaar inkomen tegen constante prijzen nam in 2002 nauwelijks toe en daalde in 2003 en 2004 zelfs onder het niveau van 2001. Het beschikbaar inkomen van de particulieren kwam in 2002 en 2003 vooral onder druk door de sterke terugval van de inkomsten uit vermogen en de lagere werkgelegenheid. Vorig jaar bleef de koopkracht min of meer stabiel dankzij de inkomsten uit vermogen - die in reële termen op peil bleven - en de sterkere brutoloonstijging. Niettemin hield de particuliere consumptie de afgelopen drie jaren goed stand, aangezien de spaarquote in die periode met 3,6 procentpunt terugviel tot 12,8 % in 2004.

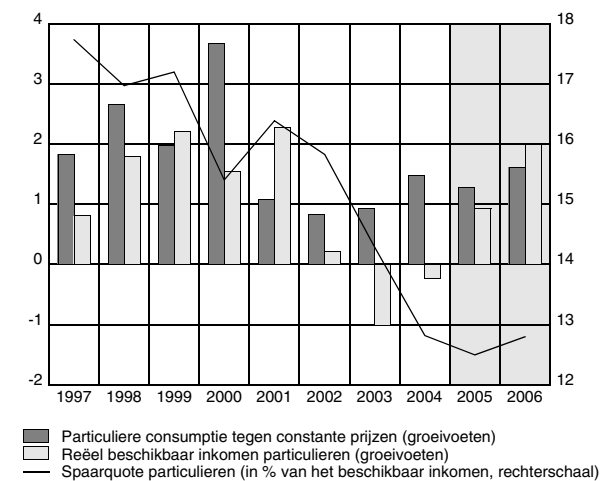
De ontwikkeling van de spaarquote wordt o.m. verklaard door het consumentenvertrouwen, dat zich gedurende de eerste drie kwartalen van 2004 gunstig bleef ontwikkelen, maar in het vierde kwartaal enigszins werd aangetast door de conjunctuurvertraging. Daarnaast zorgden de opeenvolgende begrotingsevenwichten waarschijnlijk voor een positievere inschatting door de consumenten van hun toekomstige inkomens (geringere kans op ingrijpende begrotingsmaatregelen). Ten slotte consumeerden de gezinnen wellicht een deel van het buitenlands spaargeld dat recent werd gerepatriëerd.

De koopkrachtstijging blijft in 2005 beperkt tot 0,9 % als gevolg van de zwakke werkgelegenheids-groei en de hoge olieprijsen³. Het niveau en de volatilititeit van de olieprijsen maken de economische situatie onzeker en hebben het consumentenvertrouwen sedert mei verder aangetast. In september bereikte de NBB-indicator van het consumentenver-

trouwen zijn laagste niveau sedert oktober 2003. De spaarquote zou daardoor in de tweede helft van 2005 aantrekken en de sterke daling in de loop van 2004 gedeeltelijk compenseren. De spaarquote komt op jaarbasis nog 0,3 procentpunt onder het niveau van 2004 uit, ondanks de kentering in de loop van 2005. De particuliere consumptie neemt toe met 1,3 %.

Het reëel beschikbaar inkomen van de gezinnen zou in 2006 met 2 % toenemen. Het ongunstige effect van de hoge brandstofprijzen wordt gecompenseerd door een belangrijk luik van de hervorming van de personenbelasting en de groei van de werkgelegenheid. De particuliere consumptie zou de economische groei meer ondersteunen dan in 2005, al neemt ze met 1,6 % niet in dezelfde mate toe als de koopkracht. De gezinsspaarquote zou immers hernemen tot 12,8 %, waardoor een einde komt aan de daling van de gezinsspaarquote op jaarbasis. Het consumentenvertrouwen zal naar verwachting aarzelend blijven als gevolg van de situatie op de arbeidsmarkt (stijgende werkloosheid) en de hoge olieprijsen.

FIGUUR 9 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

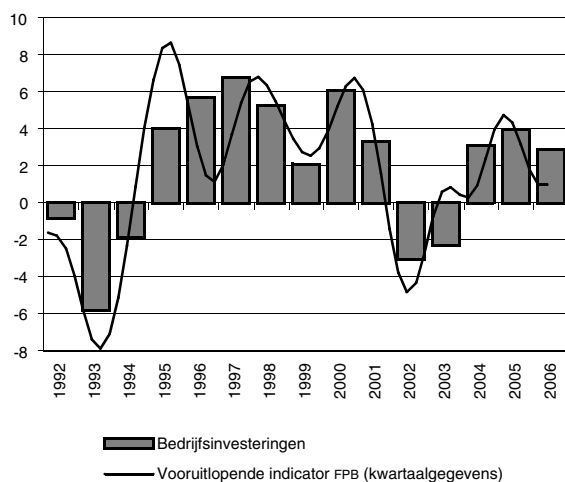

(3) In de periode 2004-2006 stijgt de gezondheidsindex, die van belang is voor de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen, aanzienlijk trager dan de algemene index der consumptieprijzen. De hoge energieprijsen tasten bovendien ook de andere (niet-geïndexeerde) inkomenscomponenten aan in reële termen.

➤➤ Bedrijfsinvesteringen

Na twee opeenvolgende jaren van inkrimping (resp. -3,1 % en -2,3 % in 2002 en 2003) hernam de investeringsactiviteit van de ondernemingen in 2004 met 3,1 %. De bedrijfsinvesteringen omvatten in dat jaar evenwel een aanzienlijk hoger bedrag aan verkopen van overheidsgebouwen dan in 2003, wat het groeicijfer opwaarts heeft beïnvloed⁴. Gezuiverd voor dat effect bleef de investeringsgroei beperkt tot 2 %. De herleving van de bedrijfsinvesteringen was toe te schrijven aan de economische heropleving en aan de hogere winstmarges, waardoor de eigen financiële mogelijkheden groter werden. Daarnaast bleven de externe financieringsvoorwaarden aantrekkelijk door de lage rentevoeten.

FIGUUR 10 Bedrijfsinvesteringen
Jaar-op-jaar groeivoeten

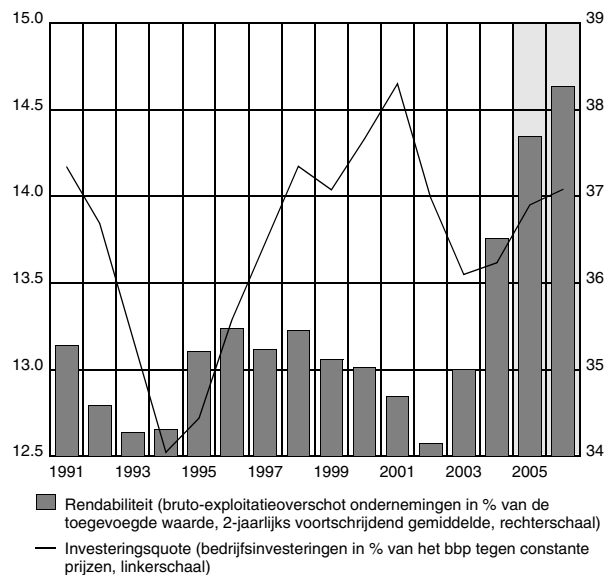
Bron: INR, FPB

Het herstel van de bedrijfsinvesteringen zet zich door in 2005 en 2006. De investeringsactiviteit van de ondernemingen was zeer sterk in de eerste helft van dit jaar, met kwartaalgroeicijfers boven 4 % (gezuiverd voor de verkopen van overheidsgebouwen). Wellicht gaat het om een tijdelijk fenomeen dat deels is toe te schrijven aan een inhaalbeweging. De jaren 2003-2004 werden immers gekenmerkt door een negatieve of zwakke investeringsgroei, waarbij - blijkens de enquêtes van de NBB - investeringsprojecten werden uitgesteld, ondanks de onmiskenbare verbetering van de winstmarges en van de balanspositie. De recente voorjaarsenquête

(4) Verkopen van overheidsgebouwen worden in de nationale rekeningen geboekt als een desinvestering van de overheid en als een bijkomende investering voor de ondernemingen. In 2004 ging het om een nominaal bedrag van 688 miljoen euro.

van de NBB suggereert een nominale toename van de investeringen in de verwerkende nijverheid met 7,9 % in 2005.

FIGUUR 11 Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector

Bron: INR, FPB

Ondanks de hoge olieprijsen, die de marges van de ondernemingen aantasten, zou de winstgevendheid in 2005 en 2006 verder toenemen als gevolg van de blijvend lage rentevoeten en de gematigde loonkoststijging in vergelijking met de toename van de arbeidsproductiviteit. De gunstige rendabiliteitsontwikkeling komt dan ook tot uiting in een daling van de loonquote (zie verder). Vanaf de tweede jaarhelft van 2005 zouden de investeringen minder krachtig toenemen dan in het voorbije semester, gezien de relatief lage industriële capaciteitsbezettingsgraad (seizoengezuiverd 78,2 % in juli, t.o.v. 80,7 % in januari). Dat impliceert voor 2005 niettemin een stevige jaargroei met 3,9 % tegen constante prijzen, gevolgd door 2,9 % in 2006. De verkopen van overheidsgebouwen niet meegerekend, groeien de bedrijfsinvesteringen tegen constante prijzen met resp. 4,8 % en 3,5 %⁵. Anders dan in de jaren 2002-2004 speelt het acceleratoreffect en wordt de investeringsactiviteit van de ondernemingen een belangrijke economische groeimotor. De investeringsquote tegen constante prijzen trekt aan tot 14 % in 2006, d.i. 0,5 procentpunt hoger dan bij het dieptepunt van de investeringscyclus in 2003.

(5) In vergelijking met 2004 zijn er tot nu toe beduidend minder verkopen van overheidsgebouwen gepland in 2005 en 2006 (resp. 390 en 153 miljoen euro), wat de groeicijfers van de bedrijfsinvesteringen neerwaarts beïnvloedt.

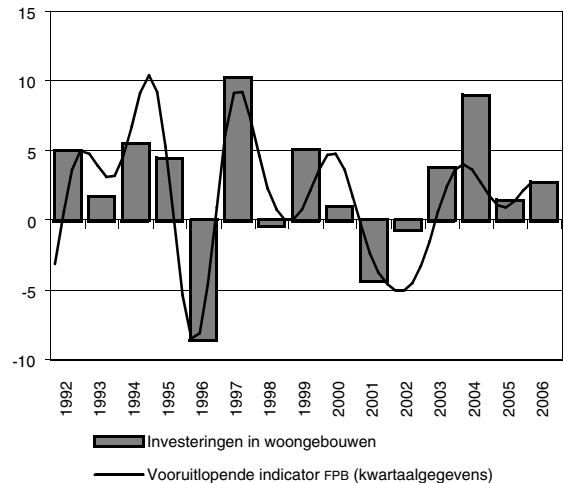
➤➤ Investerings in woongebouwen

De investeringen in woningbouw namen in 2003 en 2004 aanzienlijk toe, met resp. 3,8 % en 9 %. Gezien de uiterst zwakke koopkrachtontwikkeling in de jaren, zijn dat opvallende groeicijfers. De overige determinanten verliepen evenwel gunstig. Vooreerst bereikte de hypothecaire rente een historisch laag niveau. Daarnaast herstelde het consumentenvertrouwen na het dieptepunt van begin 2003 en kan een inhaaleffect hebben gespeeld, gezien de zwakke investeringsactiviteit in de jaren 2000-2002. Mogelijk hebben de particulieren ook een deel van de gerepatrieerde spaargelden geïnvesteerd in onroerende goederen.

Ondanks de sterkere toename van het reëel beschikbaar gezinsinkomen en de blijvend lage rentetarieven, zou de reële groei van de investeringen in woongebouwen beperkt blijven tot 1,4 % in 2005. De jongste INR-kwartaalcijfers wijzen namelijk op een stagnering van de woningbouw in de eerste jaarhelft. Enquêtes bij architecten omtrent het verloop van ontwerpen van woningen, die zowat een jaar voorlopen op de activiteit in de woningbouwsector, vertonen een verbetering sedert het derde kwartaal van 2004, wat wijst op een gunstige ontwikkeling van de woningbouw vanaf de tweede

helft van 2005. Ook de recente NBB-conjunctuurenquêtes suggereren een aantrekkend ondernemersvertrouwen in de bouwsector. Voor 2006 wordt een toename van de gezinsinvesteringen met 2,7 % verwacht.

FIGUUR 12 Investerings in woongebouwen
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: INR, FPB

➤➤ Overheidsbestedingen

Met een toename van 1 % tegen constante prijzen zou de overheidsconsumptie in 2005 veel trager groeien dan gemiddeld over de afgelopen zes jaar (2,7 %). Het verschil is toe te schrijven aan de aankoop van goederen en diensten en aan de uitgaven voor gezondheidszorg. De reële groei van beide uitgavenposten valt in 2005 sterk terug tot resp. 1,5 % en 0,4 % tegenover 5,2 % en 4,3 % gemiddeld over 1999-2004, onder meer als gevolg van het inperken van een aantal uitgavenbudgetten. Bovendien groeiden de uitgaven voor geneeskundige zorgen in 2004 sneller dan begroot, maar zouden ze in 2005 binnen de begrotingsdoelstelling blijven, wat een aanzienlijke groeivertraging impliceert t.o.v. 2004. De reële groei van de loonmassa van de overheid wordt verklaard door de hogere werkgelegenheid en de geplande loonsverhogingen in de overheidssector en verschilt nauwelijks met het gemiddelde van de voorbije zes jaar (resp. 1,5 % en 1,7 %). In 2006 hervindt de overheidsconsumptie een groeitempo dat de vooropgestelde uitgavenstijging in de gezondheidszorg weerspiegelt.

➤➤ Voorraadwijzigingen

De voorraadwijzigingen leverden een bijdrage van 0,4 procentpunt tot de economische groei in 2004. De voorraadopbouw was deels intentioneel en toe te schrijven aan de economische heropleving, aan-

De overheidsinvesteringen tegen constante prijzen versnellen dit en volgend jaar met resp. 18,7 % en 14 %. Het profiel van de overheidsinvesteringen wordt bepaald door twee factoren. In de eerste plaats worden de infrastructuurwerken van de lokale overheid fors opgevoerd met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Daarnaast worden de groeicijfers van 2005 en 2006 opwaarts beïnvloed door het lagere bedrag aan verkopen van overheidsgebouwen in vergelijking met 2004 (die verkopen worden in de nationale rekeningen in mindering gebracht van de totale overheidsinvesteringen)⁶. De overheidsinvesteringen leveren een aanzienlijke stimulans aan de economische groei in 2005 en 2006 (een bijdrage van telkens 0,3 procentpunt).

(6) Zie voetnoten bij de bedrijfsinvesteringen. De verkopen aan overheidsgebouwen niet meegerekend, groeien de overheidsinvesteringen tegen constante prijzen in 2005 en 2006 met resp. 10,5 % en 9,1 %.

gezien het aantal ondernemers dat zijn voorraadniveau als te laag bestempelde toenam in de tweede jaarhelft van 2003. Bovendien werden ook de olie-

voorraden verder aangevuld, wat geen netto-impact had op de economische groei vermits deze producten ingevoerd worden.

Voor 2005 en 2006 wordt een nulbijdrage van de voorraadmutaties tot de economische groei vooropgesteld. Door de voorraadopbouw van het afgelo-

►► Uitvoer en invoer

Bij de vooruitzichten van de Belgische uitvoer zijn twee factoren van belang: de groei van de buitenlandse afzetmarkten en de wisselkoersbewegingen.

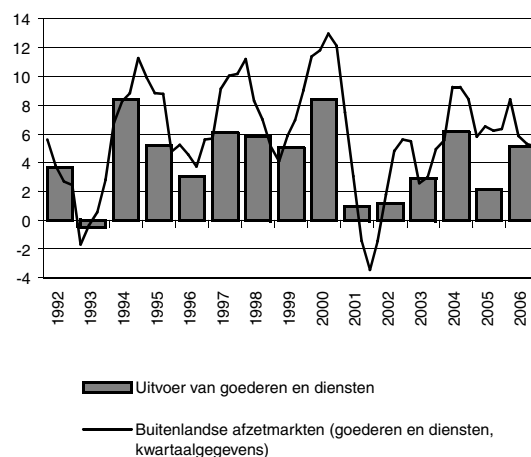
De buitenlandse afzetmarkten van België, berekend op basis van de verwachte invoergroei van onze belangrijkste handelspartners, zouden dit jaar een groei van 6,3 % laten optekenen tegenover 8,1 % in 2004. Deze vertraging in de groei van de buitenlandse afzetmarkten is in lijn met de evolutie van de wereldhandel, die in 2005 met 6,9 % zou aantrekken tegenover 10,7 % in 2004. In 2006 zou de groei van de potentiële afzetmarkten nog iets lager uitkomen op jaarbasis (6,1 %).

Er lijkt een einde te zijn gekomen aan appreciatie van de effectieve wisselkoers voor België van de afgelopen jaren (+1 % in 2002, +3,8 % in 2003, +1,1 % in 2004). In het tweede kwartaal van 2005 depreciëerde de effectieve wisselkoers (-0,7 %), vooral als gevolg van het waardeverlies t.o.v. de dollar. In het derde kwartaal zou de effectieve wisselkoers verder depreciëren, maar licht appreciëren in het vierde kwartaal en in de loop van 2006. Op jaarbasis stijgt de effectieve wisselkoers in 2005 met 0,2 %. Voor 2006 wordt een marginale appreciatie van 0,1 % verwacht. Het negatieve effect van de wisselkoersappreciatie op de Belgische competitiviteit van de voorbije jaren zou dus wegebben.

Voor 2005 zou de uitvoergroei slechts 2,2 % bedragen, wat opvallend is gezien de nog steeds behoorlijke groei van de buitenlandse afzetmarkten en de stabilisering van de effectieve wisselkoers. Dit betekent dat het verlies aan marktaandeel, berekend als het verschil in groei tussen de potentiële afzetmarkten en de uitvoer, fors zou toenemen in 2005 en terugvallen in 2006. De lage jaargroei van de uitvoer is een gevolg van de verrassend zwakke uitvoergroei in het eerste en tweede kwartaal (respectievelijk -2,8 % en -1,8 % kwartaal-op-kwartaal). Ondanks de voorziene versnelling van de uitvoergroei in de tweede helft van het jaar zou de groei op jaarbasis daardoor beperkt blijven. In 2006 zou de uitvoergroei op kwartaalbasis vertragen t.o.v. de tweede helft van 2005, maar dankzij een sterk positief overloopeffect, toch nog op 5,1 % uitkomen op jaarbasis.

pen jaar lijkt een nieuwe impuls immers weinig waarschijnlijk, temeer daar een stijgend aantal ondernemers zijn voorraadniveau te hoog vond in het tweede kwartaal van 2005.

FIGUUR 13 **Uitvoer van goederen en diensten**
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: INR, FPB

De invoer in volumetermen zou, net als in 2004, zowel in 2005 (2,7 %) als in 2006 (5,2 %) een hoger groeitempo dan de uitvoer kennen. Dit resulteert in een negatieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei in 2005 (-0,4 procentpunt) en een licht positieve bijdrage (+0,1 procentpunt) in 2006.

De internationale prijzen zonder energie – uitgedrukt in euro – zouden in 2005 dalen met 0,1 %. Door de forse toename van de olieprijs zouden de Belgische invoerprijzen echter met 5,7 % stijgen, tegenover 2,8 % in 2004 (toen de appreciatie van de effectieve wisselkoers de toename van de invoerprijzen nog beperkte). In 2006 zou de stijging van de invoerprijzen afnemen tot 2,3 %. Daar de uitvoerprijzen zowel in 2005 als in 2006 minder stijgen dan de invoerprijzen (respectievelijk +5,1 % en +1,8 %), verslechtert de ruilvoet in beide jaren met respectievelijk 0,6 % en 0,5 %.

Het saldo van de lopende rekening uitgedrukt in procent van het bbp zou in 2005 voor het derde opeenvolgende jaar dalen, van 3,9 % tot 3,1 %. In 2006 zou het saldo verder afnemen tot 2,6 % van het bbp.

➤➤ Reëel bruto nationaal inkomen

Het reëel bruto nationaal inkomen (bni) is een nationaal concept (inkomen van de ingezetenen), terwijl het bbp tegen constante prijzen de geproduceerde toegevoegde waarde binnen de landsgrenzen omvat. Het verschil tussen beide parameters wordt gevormd door de ontwikkeling van het saldo van de primaire inkomens uit het buitenland en door de evolutie van de ruilvoet.

In 2004 groeide het reëel bni minder sterk dan het bbp tegen constante prijzen (resp. 1,7 % en 2,6 %). Het groeiverschil was voor de helft toe te schrijven aan de negatieve evolutie van de ruilvoet en voor de

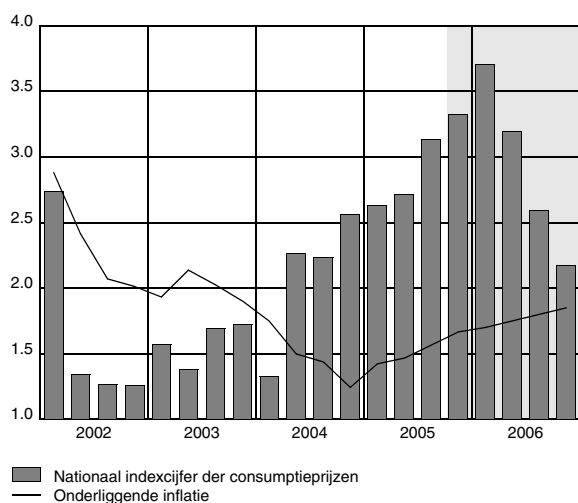
helft aan de daling van het saldo van de primaire inkomens met het buitenland. De negatieve ruilvoetontwikkeling wordt verklaard door de stijging van de olieprijs, die leidt tot extra kosten die niet volledig worden doorgerekend in de uitvoerprijzen. De appreciatie van de Belgische effectieve wisselkoers heeft de ruilvoetverslechtering in 2004 nog enigszins getemperd. Het groeicijfer van het reële bni zou ook in 2005 en in 2006 lager liggen dan de bbp-groei tegen constante prijzen als gevolg van de verdere ruilvoetverslechtering. De zeer bescheiden appreciatie van de effectieve wisselkoers voor België zwakt de ruilvoetverslechtering nauwelijks af.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

►► Binnenlands prijsverloop

De inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer voor consumptieprijzen (NICP), liep op van 1,3 % in het eerste kwartaal van 2004 tot 3,1 % in het derde kwartaal van 2005. Dat profiel wordt vooral verklaard door de stijging van de ruwe olieprijsen. Begin 2004 werd immers slechts 32 dollar neergeteld voor een vat Brent, terwijl dat in het derde kwartaal van 2005 reeds opgelopen was tot 62 dollar. Aanvankelijk bleef de invloed van de toename van de olieprijsen op de Belgische prijzen relatief beperkt dankzij de appreciatie van de euro, maar tijdens de eerste drie kwartalen van 2005 verloor de euro terrein ten opzichte van de dollar.

FIGUUR 14 Inflatie: verloop op kwartaalbasis
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: FOD Economie, FPB

De inflatie zou in het laatste kwartaal van 2005 verder oplopen tot gemiddeld 3,3 %. De jaar-op-jaar-toename van de olieprijsen uitgedrukt in euro zou namelijk verder aantrekken en slechts gedeeltelijk gecompenseerd worden door een tijdelijke korting op de stookoliefactuur van de gezinnen. De federale overheid besliste immers om tijdens de laatste drie maanden van dit jaar 17,35 % van de stookoliefactuur terug te betalen⁷, zonder dat dit ertoe mag leiden dat de stookolieprijs minder dan 0,5 euro per liter zou bedragen.

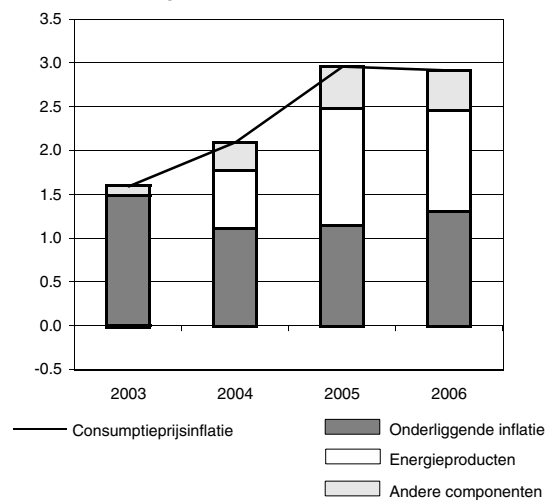
Op jaarbasis zou de inflatie in 2005 op 3 % uitkomen, tegenover 2,1 % vorig jaar. De opsplitsing van het indexcijfer (figuur 15) maakt duidelijk dat vooral de energieprijzen verantwoordelijk zijn voor die toename. Op basis van de noteringen op de termijnmarkten wordt verwacht dat de prijs van ruwe

(7) Merk op dat dit overeenkomt met een terugbetaling van de BTW op stookolie.

aardolie niet zal afnemen voor het einde van dit jaar. Dat impliceert een jaargemiddelde toename van 50 % in 2005 (57 dollar per vat dit jaar tegenover 38 dollar in 2004). Door de stabilisatie van de euro tegenover de dollar op jaarbasis, worden de prijsbewegingen van de ruwe olie in dollar volledig doorerekend in de binnenlandse prijzen van energieproducten.

FIGUUR 15 Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen

Bijdrage (in %) tot de consumptieprijsinflatie

Bron: FOD Economie, FPB

De prijzen van motorbrandstoffen worden ook beïnvloed door de evolutie van de accijnzen. In de periode 2005-2007 wordt het zogenaamde 'klik-systeem' toegepast waarbij een prijsdaling van benzine of diesel aan de pomp voor de helft gecompenseerd wordt door een toename van de bijzondere accijns, met een maximum van respectievelijk 2,8 en 3,5 eurocent per liter per jaar voor benzine en diesel. De enorme prijsstijgingen van petroleumproducten hebben er echter toe geleid dat beslist werd om tussen juni en december 2005 bovengenoemd 'klik-systeem' te vervangen door een 'omgekeerd klik-systeem'. Daarbij wordt de bijzondere accijns verlaagd indien aan de volgende twee voorwaarden voldaan is: (i) benzine of diesel kosten respectievelijk meer dan 1,5 of 1,1 euro per liter aan de pomp; (ii) de prijs van benzine of diesel neemt toe.⁸

(8) Dit jaar werden de maximale accijnsverhogingen voor benzine en diesel respectievelijk bereikt in de loop van april en mei. Het grootste deel van die verhogingen voor diesel werden sinds juli 2005 ongedaan gemaakt door toepassing van het 'omgekeerde kliksysteem'. Voor 2006 wordt verondersteld dat de accijnsverhogingen hetzelfde pad volgen als dit jaar en worden er geen accijnsverlagingen verondersteld (het 'omgekeerde kliksysteem' zou niet blijven bestaan in 2006).

De licht toegenomen bijdrage van de 'andere componenten' dit jaar heeft grotendeels te maken met de hogere prijzen voor verse groenten en fruit tijdens de lente. Daarenboven doofde de neerwaartse invloed van de afschaffing/vermindering van het kijk- en luistergeld (in 2004 nog -0,05 procentpunt) helemaal uit.

Na een daling die drie jaar aanhield, evolueert de onderliggende inflatie⁹ sinds begin 2005 in opwaartse lijn omdat de hogere olieprijsen doorsijpelen in de prijzen van andere goederen en diensten. De onderliggende inflatie zou toenemen van 1,4 % in het eerste kwartaal van dit jaar tot 1,7 % in het vierde kwartaal, en jaargemiddeld uitkomen op 1,5 %.

(9) De onderliggende inflatie geeft de fundamentele prijsstijgingen weer. Daartoe wordt de inflatie gezuiverd voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Worden daarom uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie: het effect van wijzigingen van btw, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting, het kijk- en luistergeld, alsook het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcohol, vleesproducten en verse groenten en fruit.

In 2006 zou de inflatie met 2,9 % nauwelijks lager liggen dan in 2005 aangezien de kleinere bijdrage van de energieproducten gecompenseerd wordt door een grotere bijdrage van de onderliggende inflatie, die haar opwaartse pad zou verderzetten tot jaargemiddeld 1,8 %. De Brent-olieprijs zou een geleidelijke daling inzetten vanaf het tweede kwartaal van 2006 tot 66 dollar per vat op het einde van het jaar. Dat impliceert een jaargemiddelde toename van de ruwe olieprijs (zowel in dollar als in euro) van ongeveer 17 %. Die kleinere toename dan in 2005 zorgt ervoor dat de bijdragen van stookolie en motorbrandstoffen tot de inflatie een stuk kleiner worden, maar doordat de gasprijzen met vertraging reageren op de ruwe olieprijsen, blijft de bijdrage van de energieproducten aanzienlijk. De bijdrage van de 'andere componenten' zou licht terugvallen omdat niet verwacht wordt dat de prijzen voor verse groenten en fruit even sterk zullen toenemen als in 2005.

De gezondheidsindex zou zowel dit als volgend jaar met 2,2 % toenemen. De sterkere groei van het NICP hangt samen met de prijsstijgingen van motorbrandstoffen, die niet in rekening genomen worden bij het bepalen van de gezondheidsindex. Niettemin stijgt de gezondheidsindex sneller dan in 2004 (1,6 %), vooral als gevolg van de hogere gas- en stookolieprijzen.

►► Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen

De spilindex voor de overheidssector werd laatst overschreden in juli van dit jaar. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de volgende overschrijding van de spilindex (die momenteel 118,47 bedraagt) plaatsvinden in mei 2006. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in juni 2006 en de lonen en wedden van het overheidspersoneel in juli 2006 met 2 % aangepast worden aan de toegenomen levensduurte.¹⁰

(10) De programmawet van 2 januari 2001 (BS 13.01.2001) (art. 24-26) heeft de indexwetten van augustus 1971 en maart 1977 gewijzigd. Met ingang van begin 2001 worden de sociale uitkeringen geïndexeerd één maand nadat de afgevlakte (4-maandelijkse voortschrijdend gemiddelde) gezondheidsindex de spilindex bereikt. De indexeringsmodaliteiten voor de wedden van het overheidspersoneel bleven ongewijzigd, d.w.z. dat deze twee maanden na het overschrijden van de spilindex aangepast worden aan de gestegen levensduurte.

►► Loonontwikkeling in de marktsector

Ontwikkeling van de loonkosten

Met een groei van respectievelijk 1,7 % en 2,2 % in 2003 en 2004, bleef de gecumuleerde uurloonkostenstijging tijdens de voorbije twee jaar (4 %) ruim binnen de indicatieve groeinorm van 5,4 % voor de loonkosten per gewerkt uur, die door de sociale partners werd overeengekomen in het centraal akkoord voor de periode 2003-2004. Dat was vooral te danken aan een kleinere reële brutoloonstijging (1,2 %) dan vooropgesteld in het loonakkoord (2,4 %). Bovendien zorgde een daling van impliciete

werkgeversbijdragevoet in ruime zin¹¹ ervoor dat de groei van de nominale uurloonkosten 0,2 procentpunt lager uitviel dan die van de nominale bruto-uurlonen.

(11) D.w.z. de werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid, de fictieve bijdragen en de extra-legale bijdragen (betaald aan de verzekeringssector), uitgedrukt in procent van de brutoloonmassa.

TABEL 1 Opbouw van de loonkosten in de marktsector

	2005	2006
Nominale uurloonkosten	2,5	2,9
Verhoging als gevolg van:		
Automatische loonindexering	2,1	2,2
Totale werkgeversbijdragen ^a	-0,2	0,1
Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,6	0,6

a. Wettelijke, extra-legale en fictieve werkgeversbijdragen

b. Reële conventionele loonstijgingen plus loondrift

In het kader van de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen, werd door de sociale partners in januari 2005 een ontwerp van sociaal akkoord afgesloten voor de periode 2005-2006. Daarin wordt een gecumuleerde uurloonkostenstijging van 4,5 % voor beide jaren vooropgesteld als indicatieve norm voor de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak. Bij de bepaling van die norm werd een gecumuleerde toename van de gezondheidsindex van 3,3 % over beide jaren voorzien, wat een groei van 1,2 % van de brutolonen per uur vóór indexering impliceert. Als werkhypothese werd aangenomen dat die reële bruto-uurloonstijging gelijk zal verdeeld worden over 2005 en 2006, m.a.w. een toename van 0,6 % per jaar.

De onverwacht sterke stijging van de olieprijs zou de gecumuleerde toename van de gezondheidsindex in 2005 en 2006 ruim één procentpunt hoger brengen dan de veronderstelde indexering in het loonakkoord. Bijgevolg zou de gecumuleerde nominale bruto-uurloonstijging in de marktsector 5,6 % bedragen.

De invloed van de werkgeversbijdragen op de gecumuleerde evolutie van de uurloonkost in 2005 en 2006 zou eerder gering uitvallen. Dit jaar neemt de impliciete werkgeversbijdragevoet in ruime zin met 0,2 procentpunt af dankzij de gematigde ontwikkeling van de bijdragen betaald aan de sociale zekerheid, maar die afname wordt in 2006 tenietgedaan door een toename van de impliciete werkgeversbijdragevoet. De gecumuleerde toename van de nominale uurloonkosten in 2005-2006 (5,5 %) zou dan ook nauwelijks verschillen van die van de nominale bruto-uurlonen.

Loonlastenverlagingen

De toename van de ex ante loonlastenverlagingen toegekend aan de ondernemingen met 688 miljoen naar 5 143 miljoen euro in 2005 is zowel toe te schrijven aan de werkgeversbijdrageverminderingen (plus 356 miljoen - vooral via het hogeloo gedeelte van de structurele vermindering), als aan de loonsubsidies (plus 332 miljoen - vooral via de maatregelen 'dienstencheques' en 'overuren, ploegen- en nachtarbeid'). In 2006 daarentegen is de stijging van de loonlastenverlagingen (met 296 miljoen naar 5 439 miljoen) kleiner en hoofdzakelijk een gevolg

van de uitbreiding van de loonsubsidies (samen plus 259 miljoen) via de maatregelen 'sociale maribel', 'dienstencheques', en 'overuren, ploegen- en nachtarbeid'.

Als gevolg van gefaseerde verhogingen van de laagloongrens en de bovengrens aan de werknemersbijdragevermindering, stijgt de omvang van de werkbonus in 2005 (plus 112 miljoen) en vooral in 2006 (plus 288 miljoen).

TABEL 2 Ex ante loonlastenverlagingen in de marktsector 1995-2006
(mln. euro)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Werkgeversbijdrageverminderingen	1035	1306	1185	1521	1495	2564	2934	2961	3045	3614	3970	4007
Loonsubsidies	0	0	13	86	210	367	511	542	636	841	1173	1433
Totaal werkgevers	1035	1306	1198	1607	1705	2930	3446	3503	3681	4455	5143	5439
Werkbonus	0	0	0	0	0	93	103	93	154	188	300	588

Ontwikkeling van de loonquote

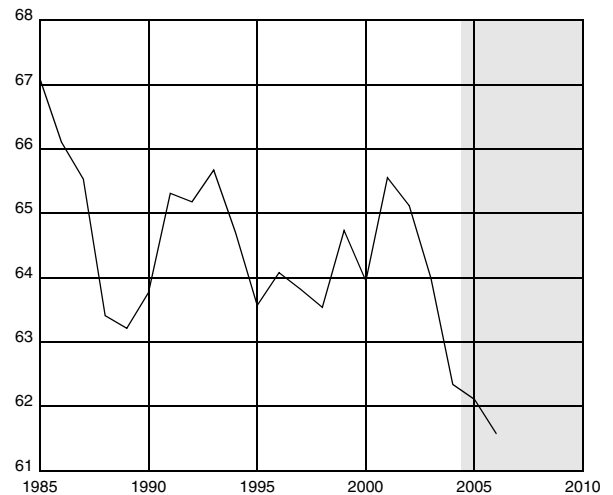
De loonquote¹² schommelde tijdens de jaren 1995-2000 rond 64 %. De aanzienlijke toename van de loonquote tot 65,6 % in 2001 - en bijgevolg de daling van de rendabiliteit als complement - kan worden toegeschreven aan twee factoren. Ten eerste namen de lonen vóór indexering sterker toe dan de productiviteit (die stagneerde). Ten tweede lag de loonindexering in de privé-sector een stuk hoger dan de groei van de deflator van de toegevoegde waarde.

De loonquote stabiliseerde min of meer in 2002 doordat de bovenstaande determinanten elkaar ongeveer compenseerden. Enerzijds groeiden de lonen vóór indexering minder sterk dan de productiviteit, maar anderzijds bleef de loonindexering de deflator van de toegevoegde waarde overtreffen.

De loonquote daalt vanaf 2003 opnieuw onder het gemiddelde van de voorbije 20 jaar, zowel door de relatief sterke productiviteitswinst t.o.v. de reële loonkostevoluntie als door de - vooral in 2004 - beperktere loonindexering vergeleken met de groei van de deflator van de toegevoegde waarde. De

daling is minder uitgesproken in de jaren 2005 en 2006 doordat de productiviteitsontwikkeling ietwat verzwakt, terwijl de loonindexering en de deflator van de toegevoegde waarde ongeveer even sterk groeien. Het aandeel van het arbeidsinkomen in de toegevoegde waarde valt terug tot 61,6 % in 2006.

FIGUUR 16 Ontwikkeling van de loonquote
sector van de ondernemingen

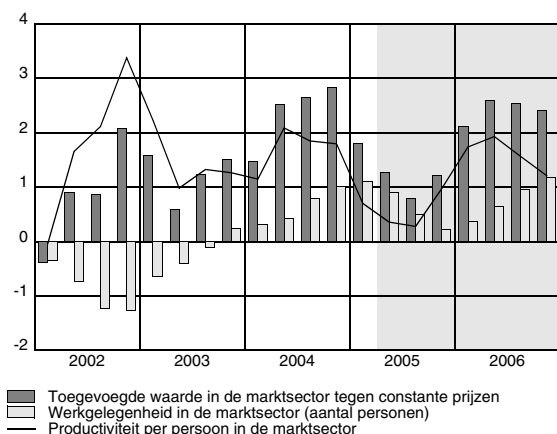
(12) Hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

4. Vraag en aanbod van arbeid

De jaar-op-jaargroei van de toegevoegde waarde in de marktsector¹³ bedroeg nog 2,8 % tijdens het laatste kwartaal van vorig jaar. Zij viel echter terug tot 1,8 % tijdens het eerste kwartaal van dit jaar, kalfde verder af naar 0,8 % tijdens het derde kwartaal, maar zou nadien terug versnellen en uiteindelijk stabiliseren rond 2,5 % tijdens de tweede jaarhalf van 2006.

De conjuncturele verzwakking gaat enerzijds gepaard met teruglopende (jaar-op-jaar) productiviteitswinsten, van 1,8 % op het einde van vorig jaar naar een dieptepunt van slechts 0,3 % tijdens het derde kwartaal van dit jaar. Anderzijds vertraagt de jaar-op-jaargroei van de werkgelegenheid in de marktsector gevoelig tijdens het lopende jaar, van 1,1 % tijdens het eerste kwartaal naar slechts 0,2 % tijdens het vierde kwartaal. De herneming van de activiteit zorgt vervolgens vanaf einde 2005 voor aantrekkende productiviteitswinsten (naar maximaal 1,9 % midden volgend jaar) en een geleidelijk versnellende jobcreatie in de marktsector (naar 1,2 % einde volgend jaar). De kwartaal-op-kwartaal (en seizoensgezuiverde) groei van de werkgelegenheid bereikt in de marktsector een dieptepunt tijdens het derde kwartaal van dit jaar (quasi-stabilisatie), trekt terug aan tijdens de twee daaropvolgende kwartalen en plafonneert op 0,3 % tijdens het gehele volgende jaar.

FIGUUR 17 Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: INR, FPB

In jaargemiddelden valt de groei van de toegevoegde waarde terug van 2,1 % in 2004 naar 1,2 % in 2005 en de productiviteitsgroei per uur van 1,7 % naar 0,7 %. Omwille van het cyclisch karakter in het verloop van de effectieve arbeidsduur per voltijdse

werknemer (licht aantrekkelijk bij de behoorlijke economische groei in 2004; licht dalend ten gevolge van de conjunctuurvertraging in 2005), is de afname in de productiviteitsgroei per hoofd nog iets meer uitgesproken (van 1,6 % in 2004 naar 0,5 % in 2005).

De onderliggende trend in de evolutie van de arbeidsduur blijft licht negatief, omdat het aandeel van de deeltijdse arbeid in de loontrekkende werkgelegenheid structureel toeneemt. Die tendens wordt nog steeds in de hand gewerkt door de sterke uitbreiding van het aantal personen dat een beroep kan doen op van overheidswege gesubsidieerde stelsels van deeltijdse werkgelegenheid. Het aantal personen dat in de marktsector een uitkering van de RVA ontvangt voor deeltijdse loopbaanonderbreking of onvrijwillig deeltijdse werkloosheid, nam toe met 18 400 in 2004 en zou verder stijgen met respectievelijk 19 600 in 2005 en 12 600 in 2006. Daardoor stijgt het totale aandeel van die twee categorieën werknemers in de loontrekkende marktwerkgelegenheid van 4,7 % in 2003 naar 6,4 % in 2006.

Net zoals in 2004 het geval was, zou echter ook in 2006 de herneming van de economische activiteit (groei van de toegevoegde waarde met 2,4 %) gepaard gaan met een licht oplopende arbeidsduur per voltijdse werknemer, voldoende om de negatieve impact van het stijgende percentage deeltijders te compenseren. De gemiddelde arbeidsduur per loontrekkende in de marktsector zou daardoor constant blijven; zowel de productiviteitsgroei per hoofd als per uur zou volgend jaar 1,6 % bedragen. De productiviteitsgroei wordt dit jaar en volgend jaar gedrukt door de zeer matige evolutie van de bruto-lonen exclusief indexering (zie hoofdstuk 'prijzen en lonen') en door de verdere uitbreiding van het aantal personen dat binnen de veralgemeende activeringsmaatregel beroep kan doen op een RVA-subsidie (toename met 9 200 personen in 2005 en met 3 100 personen in 2006).

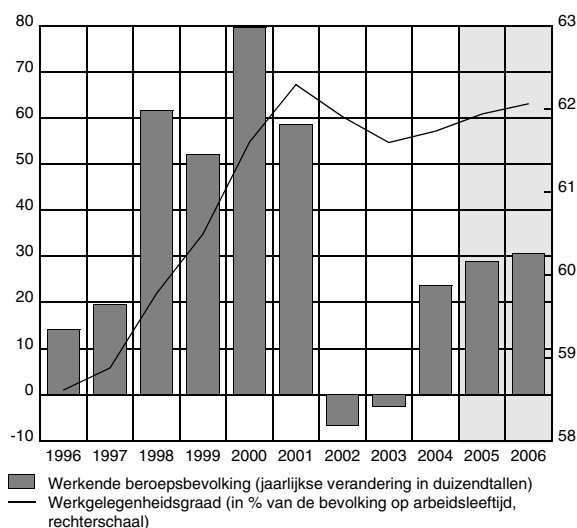
Dat in jaargemiddelden de groei van de hoofdelijke werkgelegenheid in de marktsector in 2005 hoger uitvalt dan vorig jaar (0,7 % tegen 0,5 %) en slechts marginaal verwijderd blijft van de groei voor volgend jaar (0,8 %), kan verrassend lijken, gegeven de beduidend lagere economische groei tijdens het lopende jaar. Eén en ander wordt nochtans volledig verklaard door het kwartaalprofiel van de werkgelegenheidsevolutie tijdens die drie jaren: de gemiddelde werkgelegenheidsgroei voor 2005 profiteert nog van het sterk oplopende kwartaalprofiel voor 2004 (positief overloopeffect dat op 0,5 % becijferd kan worden), terwijl de gemiddelde werkgelegenheidsgroei voor 2006 nauwelijks ondersteund wordt door werkgelegenheidscreatie in de loop van 2005 (overloopeffect van 0,1 %).

(13) In hetgeen volgt werden de cijfers voor de marktsector uitgezuiverd voor de omzetting van zwartwerk naar reguliere arbeid die gepaard gaat met de uitbreiding van het 'dienstcheque-programma'.

Het aantal arbeidsplaatsen dat gefinancierd wordt via het 'dienstencheque-programma' loopt op van 5 100 in 2004 naar respectievelijk 15 000 in 2005 en 20 100 in 2006. Een belangrijk gedeelte van die activiteiten gaan echter gepaard met het omzetten van zwartwerk (bij gezinnen) in reguliere arbeid (bij ondernemingen), zodat de netto-impact op de globale werkgelegenheid (marktsector inclusief dienstenchequewerkgelegenheid plus werkgelegenheid bij gezinnen) eerder beperkt blijft. Bij de overheid zou echter ook in 2005 en 2006 de werkgelegenheid verder blijven toenemen (met respectievelijk 6 100 en 3 500 personen). De toename van de totale werkzame bevolking zou uiteindelijk 28 900 personen (of 0,69 %) bedragen in 2005 en 30 500 personen (of 0,72 %) in 2006, tegen slechts 23 600 personen (of 0,56 %) in 2004.

FIGUUR 18 Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad
Jaargemiddelden

Bron: FOD Werkgelegenheid, FPB

Doordat de minder bevolkte cohorten die tijdens de oorlog werden geboren de leeftijd van 65 jaar bereiken, neemt echter ook de bevolking op arbeidsleeftijd nog fors toe in 2005 (met 23 900 personen) en in 2006 (met 35 500 personen), zodat de werkgelegenheidsgraad slechts matig stijgt gedurende die twee jaren (van 61,7 % naar 61,9 % in 2005 en naar 62,1 % in 2006) en nog steeds onder het niveau blijft dat reeds bereikt werd in 2001 (62,3 %).

Terzelfdertijd neemt het gewicht van de oudere leeftijdsklassen toe in de bevolking op arbeidsleeftijd. Zo stijgt de bevolking van 55 tot 64 jaar met 28 100 personen in 2005 en met 36 900 personen in 2006, terwijl het aantal dertigers afneemt met 31 700 personen in 2005 en met 27 400 personen in 2006. De leeftijdsverdeling van de bevolking op arbeidsleeftijd verandert dus ten gunste van leeftijdsklassen met relatief lage activiteitsgraden, terwijl de leeftijdsklassen met traditioneel de hoogste activiteitsgraden aan belang inboeten. Houdt men rekening

met de gevolgen van die veranderende leeftijdsstructuur, dan blijkt dat (bij constante activiteitsgraden per leeftijdsklasse) het geheel van demografische wijzigingen nog nauwelijks bijdraagt tot de ontwikkeling van het arbeidsaanbod.

Dat de beroepsbevolking¹⁴ nog fors toeneemt (met 29 400 personen of 0,6 % in 2005 en met 36 500 personen of 0,7 % in 2006) moet dus veeleer toegeschreven worden aan de structurele tendens naar hogere participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, naarmate vorige generaties die minder participeerden opgevolgd worden door nieuwe generaties. Dat fenomeen wordt nog versterkt door de gevolgen van de pensioenhervorming (geleidelijk optrekken van de wettelijke leeftijd waarop vrouwen op pensioen gaan), die zorgt voor een belangrijke aanwas van het arbeidsaanbod bij vrouwen in de leeftijdsklasse 60-64 jaar. In 2005 neemt om die reden alleen de beroepsbevolking toe met 7 900 personen. In 2006 - wanneer de pensioenleeftijd van 63 jaar op 64 jaar gebracht wordt - zou die factor op zich zelfs zorgen voor een toename van 11 100 personen.

Ondanks de sterke toename van de beroepsbevolking, stijgt de globale activiteitsgraad¹⁵ slechts van 72,1 % in 2004 naar 72,3 % in 2005 en 72,5 % in 2006; dat die stijging beperkt blijft, heeft opnieuw te maken met het drukkend effect dat ceteris paribus uitgaat van de verandering in de leeftijdsstructuur van de bevolking op arbeidsleeftijd.

De werkloosheid¹⁶ liep nog fors op in 2004 (met 25 500 personen), maar dit en volgend jaar zouden jobcreatie en toename van het arbeidsaanbod min of meer gelijke tred houden. De werkloosheid zou quasi stabiliseren in 2005 (toename met 600 personen) en terug licht stijgen (met 5 900 personen) in 2006. De werkloosheidsgraad zou daardoor in 2006 op hetzelfde peil belanden als in 2004 (14,4 %, na een lichte daling tot 14,3 % in 2005). De werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt voor België¹⁷ zou zowel in 2005 als in 2006 op hetzelfde niveau als in 2004 (7,8 %) blijven.

(14) In ruime zin, inclusief 'oudere werklozen' vrijgesteld van zoekplicht die een werkloosheidsuitkering ontvangen van de RVA.

(15) Hier gedefinieerd als de verhouding tussen de beroepsbevolking in ruime zin van 15 jaar en meer en de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

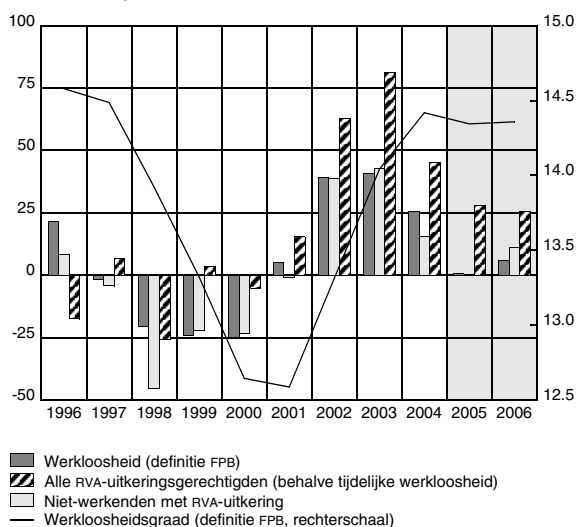
(16) In ruime zin (definitie FPB): de bij de regionale instanties voor arbeidsbemiddeling geregistreerde werkzoekenden plus oudere werklozen vrijgesteld van zoekplicht die een werkloosheidsuitkering ontvangen van de RVA; uitgezuiverd voor de breuk in de reeksen die veroorzaakt wordt door de opname van alle PWA'ers in de administratieve cijfers voor uitkeringsgerechtigde volledig werklozen vanaf oktober 2004.

(17) Bron voor het tweede trimester: NIS-enquête naar de arbeidskrachten; omgezet naar jaargemiddelden via interpolatie met administratieve werkloosheidsolutie; extrapolatie sinds tweede trimester 2004 eveneens gebaseerd op administratieve werkloosheidscijfers.

Binnen de werkloosheid in ruime zin (definitie FPB) daalt - ten gevolge van de hervorming van het stelsel - het aantal 'niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' ('oudere werklozen') verder, met 11 100 personen in 2005 en met 6 800 personen in 2006. Die daling wordt echter meer dan gecompenseerd door de sterke toename van het aantal volledig uitkeringsgerechtigde werkzoekenden van 50 jaar en meer (+16 200 personen in 2005 en +22 500 personen in 2006).

FIGUUR 19 Ontwikkeling van werkloosheid en RVA-uitkeringsgerechtigden

Jaar-op-jaar verandering in duizendtallen, graad in %

Bron: INR, RVA, FPB

De evolutie van de 'economische' werkloosheid (definitie FPB) en van het aantal *niet-werkende* personen dat een beroep kan doen op een RVA-uitkering¹⁸

is nog enigszins gelijklopend (zie figuur 19). Het aantal niet-werkende RVA-uitkeringsgerechtigden steeg minder snel in 2004 (+15 400 tegen +25 500) omwille van een sterke toename van het aantal werkzoekenden zonder uitkering dat jaar, blijft net zoals de 'economische' werkloosheid stabiel in 2005 en zou dan weer sneller stijgen in 2006 (+11 200 tegen +5 900), gegeven de verdere toename in het aantal inactieve personen met een uitkering (+4 800 personen).

Houdt men echter ook rekening met de hoge vlucht die het aantal *werkende* personen dat op één of ander manier een beroep kan doen op een RVA-uitkering neemt¹⁹, dan blijkt dat er sinds het begin van het decennium een sterke ont koppeling bestaat tussen de evolutie van de economische werkloosheid en van het totale aantal RVA-uitkeringsgerechtigden. Het aantal werkenden met een RVA-uitkering nam toe met 29 800 personen in 2004 en zou verder stijgen met respectievelijk 28 000 en 14 300 personen in 2005 en in 2006. Daardoor valt de stijging van het totale aantal RVA-uitkeringsgerechtigden (27 800 personen of 2,7 % in 2005 en 25 500 personen of 2,4 % in 2006) opnieuw beduidend hoger uit dan de stijging van de 'economische' werkloosheid.

(18) D.w.z. exclusief werkzoekenden zonder uitkering zoals vrij ingeschreven personen of jongeren in stageperiode maar inclusief inactieve personen mét een uitkering zoals voltijdse bruggepensioneerden, voltijdse loopbaanonderbrekers, vrijgestelden van zoekplicht omwille van sociaal-familiale of studieredenen en personen in beroepsopleiding.

(19) Deeltijdse loopbaanonderbrekers, onvrijwillig deeltijdse werklozen met een uitkering, personen in diverse activeringsprogramma's,...; tijdelijke werkloosheid niet meegerekend.

➤➤ Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen constante prijzen
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren*Groeivoeten - tenzij anders vermeld*

	2003	2004	2005	2006
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	4.0	8.1	6.3	6.1
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	3.8	1.1	0.2	0.1
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	113.1	124.4	126.2	126.5
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-4.9	-1.1	-0.1	0.4
Energie (Brent-olieprijs: usd per barrel)	28.8	38.2	57.4	67.5
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (EURIBOR op 3 maand) (2)	2.3	2.1	2.1	2.2
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	4.1	4.0	3.4	3.3
Rentevoeten België (peil)				
Korte rente (interbancair tarief, 3 maand)	2.3	2.1	2.1	2.2
Lange rente (OLO, 10 jaar)	4.1	4.1	3.4	3.3

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen*Miljarden euro*

	2003	2004	2005	2006
Consumptieve bestedingen van de particulieren	146.92	152.84	159.24	166.31
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	63.09	66.07	68.81	72.48
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	5.75	5.97	6.25	6.74
b. Lonen, wedden en pensioenen	33.73	34.68	36.28	37.79
c. Sociale uitkeringen in natura	18.93	20.60	21.33	22.84
Bruto vaste kapitaalvorming	51.62	54.26	57.84	61.64
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	34.70	36.04	38.27	40.52
b. Overheidsinvesteringen	4.51	4.59	5.58	6.48
c. Investeringen in woongebouwen	12.41	13.63	14.00	14.64
Voorraadwijziging	0.81	3.34	3.50	3.63
Totaal van de nationale bestedingen	262.45	276.50	289.40	304.07
Uitvoer van goederen en diensten	222.48	241.52	259.39	277.46
Invoer van goederen en diensten	210.34	229.93	249.72	268.72
Bruto binnenlands product	274.58	288.09	299.08	312.81
Bruto nationaal inkomen	278.37	290.70	301.73	315.38

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen constante prijzen

Groeivoeten

	2003	2004	2005	2006
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0.9	1.5	1.3	1.6
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	2.5	2.0	1.0	2.2
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	2.5	3.0	1.5	4.8
b. Lonen, wedden en pensioenen	1.2	0.8	1.5	1.4
c. Sociale uitkeringen in natura	5.1	4.5	0.4	3.3
Bruto vaste kapitaalvorming	-0.7	4.2	4.6	3.9
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-2.3	3.1	3.9	2.9
b. Overheidsinvesteringen	1.3	1.3	18.7	14.0
c. Investeringen in woongebouwen	3.8	9.0	1.4	2.7
Voorraadwijziging (2)	0.0	0.4	0.0	0.0
Totaal van de nationale bestedingen	1.0	2.6	1.9	2.2
Uitvoer van goederen en diensten	2.9	6.2	2.2	5.1
Invoer van goederen en diensten	3.1	6.4	2.7	5.2
Netto-uitvoer (2)	-0.1	0.1	-0.4	0.1
Bruto binnenlands product	0.9	2.6	1.4	2.2
Reëel bruto binnenlands inkomen	0.8	2.2	0.9	1.8
Reëel bruto nationaal inkomen	1.0	1.7	0.9	1.7

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

<i>Groeivoeten</i>	2003	2004	2005	2006
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1.6	2.5	2.9	2.8
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	2.2	2.7	3.1	3.0
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	-3.0	0.8	3.0	3.0
b. Lonen, wedden en pensioenen	2.5	2.0	3.1	2.7
c. Sociale uitkeringen in natura	3.4	4.2	3.1	3.7
Bruto vaste kapitaalvorming	1.2	0.8	1.9	2.5
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	1.1	0.7	2.2	2.9
b. Overheidsinvesteringen	0.1	0.4	2.3	1.9
c. Investeringen in woongebouwen	1.2	0.8	1.3	1.8
Totaal van de nationale bestedingen	1.9	2.7	2.7	2.8
Uitvoer van goederen en diensten	-2.1	2.2	5.1	1.8
Invoer van goederen en diensten	-2.0	2.8	5.7	2.3
Ruilvoet	-0.1	-0.5	-0.6	-0.5
Bruto binnenlands product	1.7	2.3	2.4	2.3
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	0.0	2.4	3.8	2.3
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	0.9	1.3	1.3	1.2
(a1) Loonkosten per product	0.2	0.1	0.6	0.5
(a2) Netto indirecte belastingen per product	0.0	0.4	0.1	0.0
(a3) Winstmarges per product (2)	0.7	0.8	0.6	0.7
(b) Invoerkosten	-0.9	1.2	2.5	1.0

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten*Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld*

	2003	2004	2005	2006
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	1.7	2.2	2.5	2.9
Loonkost per persoon	1.5	2.2	2.3	2.9
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	1.4	2.7	2.7	2.8
Brutoloon per persoon	1.1	2.7	2.5	2.8
Indexering	1.3	1.6	2.1	2.2
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	0.1	1.1	0.6	0.6
Brutoloon per persoon voor indexering	-0.2	1.1	0.4	0.6
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	-0.5	0.7	0.7	1.1
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	-0.3	0.7	0.9	1.1
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (1)	1.2	2.9	3.3	4.0
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	0.8	3.4	3.4	3.9
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (1)	34.7	34.0	33.8	34.0
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (2)	25.1	24.7	24.4	24.5
Werknemersbijdragen (3)	11.4	11.6	11.5	11.2
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	1.6	2.1	3.0	2.9
Inflatie: gezondheidsindex	1.5	1.6	2.2	2.2
Indexering lonen en wedden overheidssector	1.3	1.3	2.3	2.3
Indexering sociale prestaties	1.3	1.3	2.3	2.3
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in constante prijzen	1.1	2.1	1.2	2.4
Arbeidsvolume (in aantal uren)	-0.6	0.4	0.5	0.8
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	1.7	1.7	0.7	1.6

(1) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(2) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(3) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt*Duizendtallen, jaargemiddelden*

	2003	2004	2005	2006
I. Totale bevolking (II+III)	10376.1	10407.9	10430.4	10452.1
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6804.8	6827.9	6851.9	6887.4
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5500.4	5483.1	5476.1	5461.4
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4875.7	4924.8	4954.2	4990.7
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4140.8	4164.4	4193.2	4223.5
(a) Loon- en weddetrekkenden	2687.4	2706.6	2731.0	2759.6
(b) Zelfstandigen	677.7	675.3	673.6	671.7
(c) Overheidsadministratie	775.6	782.5	788.6	792.1
V. Grensarbeid (saldo)	50.3	50.3	50.4	50.7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	684.6	710.1	710.6	716.6
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (1)	412.8	434.8	443.8	457.9
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	84.7	92.3	92.2	90.9
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	40.7	46.1	48.9	48.8
(d) Oudere niet werkzoekende uvw's (2)	146.4	136.9	125.8	119.0
Werkloosheidsgraad (VI/III)	14.0	14.4	14.3	14.4
Activiteitsgraad (III/I.bis)	71.7	72.1	72.3	72.5
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	61.6	61.7	61.9	62.1
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostat standaard)	7.9	7.8	7.8	7.8

(1) Exclusief PWA werkgelegenheid

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail*Duizendtallen, jaargemiddelden*

	2003	2004	2005	2006
I. Totale bevolking (II+III)	10376.1	10407.9	10430.4	10452.1
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6804.8	6827.9	6851.9	6887.4
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5500.4	5483.1	5476.1	5461.4
<i>waarvan: met RVA-uitkering</i>	171.6	176.1	179.1	183.9
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen (1)	6.7	5.8	6.3	6.6
- Vrijgestelden om reden van studies (1)	15.4	16.7	19.0	21.0
- Volledige loopbaanonderbreking (1)(2)	28.4	28.6	29.0	29.4
- Conventioneel voltijds brugpensioen (1)	107.9	109.9	108.6	110.1
- Volledig werklozen in beroepsopleiding (1)	13.2	15.1	16.1	16.9
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4875.7	4924.8	4954.2	4990.7
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4140.8	4164.4	4193.2	4223.5
<i>waarvan: ingeschreven bij RVA/BGDA/FOREM/VDAB (3):</i>	289.0	331.3	358.2	371.6
<i>- met RVA-uitkering:</i>	217.7	247.5	275.5	289.8
* Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering (1)	42.1	44.1	48.0	50.0
* Activering (1)	45.6	54.0	60.3	60.5
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen (1)	17.1	16.4	12.9	9.4
** Herinschakelingsprogramma (1)	2.5	0.5	0.0	0.0
** Plan 'activa' (1)	20.6	31.1	40.9	44.0
** Herintegratie oudere werklozen (1)	0.3	0.7	1.3	1.8
** Doorstromingsprogramma (1)	5.1	5.2	5.3	5.3
** Eerste werkervaring (1)	0.0	0.0	0.0	0.0
* Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (1)(2)	128.2	147.8	165.7	178.0
* Deelt. bruggepensioneerden (1)	1.1	0.9	0.9	0.9
* Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats (1)	0.7	0.7	0.6	0.4
<i>- zonder RVA-uitkering:</i>	71.2	83.8	82.7	81.8
* Deelt. zonder IGU (4)	12.0	24.6	31.2	31.2
* Deeltijds werkende jongeren in wachttijd	10.7	9.0	8.0	7.0
* Vrij ingeschreven werkzoekenden en andere	48.6	50.3	43.5	43.7
V. Grensarbeid (saldo)	50.3	50.3	50.4	50.7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	684.6	710.1	710.6	716.6
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (5)	412.8	434.8	443.8	457.9
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	84.7	92.3	92.2	90.9
- Jongeren in wachttijd	49.2	52.0	50.8	49.7
- Andere, waarvan:	35.5	40.3	41.4	41.1
* Aanspraak op overbruggingsuitkering (1)	0.3	0.3	0.3	0.3
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	40.7	46.1	48.9	48.8
(d) Oudere niet werkzoekende uvw's (1)	146.4	136.9	125.8	119.0
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	30.1	31.1	31.1	30.7
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1) (budgettaire eenheden)	39.2	34.2	35.4	34.1
p.m. uvw-wz (1)(6) - jaarlijkse verandering	45.5	18.9	4.3	10.2

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Exclusief PWA werkgelegenheid

(6) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

Miljarden euro

	2003	2004	2005	2006
I. Lopende transacties				
a. Middelen	255.25	261.74	270.90	281.61
1. Netto-exploitatieoverschot	7.35	7.48	7.77	8.37
2. Gemengd inkomen	20.28	20.16	20.50	21.17
3. Beloning van werknemers	146.03	150.25	155.44	161.59
Brutolonen	108.25	111.81	115.72	120.10
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	28.73	29.22	30.03	31.26
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	9.05	9.22	9.69	10.23
4. Netto-inkomen uit vermogen	25.36	25.83	26.65	27.24
Ontvangen rente	13.15	12.02	12.08	12.20
Betaalde rente (-)	2.56	1.92	1.97	2.00
Winstuitkeringen	9.95	10.47	11.11	11.49
Overige	4.81	5.26	5.42	5.56
5. Sociale uitkeringen	52.79	54.65	57.02	59.65
6. Overige netto-inkomensoverdrachten	1.67	1.56	1.70	1.73
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	1.77	1.81	1.82	1.85
b. Bestedingen	240.43	249.01	258.50	267.89
1. Belastingen op inkomen en vermogen	37.24	38.47	39.70	39.81
2. Sociale premies, waarvan:	56.26	57.70	59.56	61.76
Werkelijke sociale premies	47.31	48.59	49.98	51.65
Toegerekende sociale premies	8.95	9.11	9.58	10.11
3. Consumptieve bestedingen	146.92	152.84	159.24	166.31
c. Nettobesparingen	14.82	12.74	12.41	13.72
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0.59	1.09	0.82	0.81
b. Bestedingen	6.24	8.44	8.04	8.51
1. Bruto vaste kapitaalvorming	14.58	15.86	16.37	17.15
2. Afschrijvingen (-)	9.66	9.74	10.34	10.69
3. Vermogensheffingen	1.40	2.19	1.88	1.92
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0.10	-0.10	-0.10	-0.10
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0.20	-0.02	-0.02	-0.02
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0.22	0.25	0.25	0.24
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	9.18	5.39	5.19	6.02
in % van het bbp	3.34	1.87	1.73	1.92

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van particulieren (1)

Groeivoeten

	2003	2004	2005	2006
Primair bruto-inkomen	-1.3	-0.2	0.5	1.0
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	0.2	0.4	0.6	1.1
Ondernemingen	-0.4	0.4	0.4	1.2
Overheid	2.1	0.3	1.7	1.3
Grensarbeiders	2.6	1.7	-4.4	-3.0
<i>b. Bruto-exploitatietoetschot en inkomen zelfstandigen</i>	-0.6	-2.2	0.4	1.4
Bruto-exploitatietoetschot van particulieren	1.8	-1.3	2.2	2.4
Gemengd inkomen van zelfstandigen	-2.5	-3.0	-1.2	0.4
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-10.2	-0.6	0.3	-0.5
Ontvangen rente	-20.3	-10.8	-2.3	-1.7
Betaalde rente (-)	-16.6	-26.6	-0.7	-0.9
Winstuitkeringen	-1.6	2.6	3.1	0.6
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	2.5	0.7	1.5	1.7
Sociale uitkeringen	2.7	1.0	1.4	1.8
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	1.3	0.0	0.3	0.9
Werkelijke sociale premies	1.6	0.2	-0.0	0.5
Toegerekende sociale premies	-0.2	-0.8	2.2	2.7
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	-1.3	0.8	0.3	-2.4
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	-1.0	-0.2	0.9	2.0

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Miljarden euro

	2003	2004	2005	2006
I. Lopende transacties				
a. Middelen	28.12	30.84	30.08	32.82
1. Netto-exploitatieoverschot	29.19	33.80	35.16	37.56
2. Sociale premies	9.82	9.87	10.35	10.91
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	4.99	5.05	5.23	5.38
Premies ten laste van de werknemers	2.07	2.11	2.24	2.44
Toegerekende sociale premies	2.77	2.71	2.88	3.09
3. Netto-inkomen uit vermogen	-11.52	-13.47	-15.83	-16.35
4. Overige netto-inkomenoverdrachten	0.64	0.65	0.41	0.70
b. Bestedingen	18.60	19.96	21.20	22.42
1. Belastingen op inkomen en vermogen	8.27	9.62	10.37	10.99
2. Sociale uitkeringen	8.57	8.53	9.01	9.58
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	5.18	5.20	5.51	5.85
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3.39	3.32	3.51	3.74
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	1.77	1.81	1.82	1.85
c. Nettobesparingen	9.52	10.88	8.88	10.40
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	3.79	1.96	2.97	3.57
b. Bestedingen	10.50	8.09	8.48	8.24
1. Bruto vaste kapitaalvorming	32.53	33.81	35.91	38.02
2. Afschrijvingen (-)	28.66	30.43	32.31	34.55
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0.32	0.32	0.39	0.18
4. Veranderingen in voorraden	0.89	3.48	3.60	3.73
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0.00	0.00	0.00	0.00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	5.41	0.90	0.89	0.85
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	2.82	4.75	3.37	5.73
in % van het bbp	1.03	1.65	1.13	1.83

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland*Miljarden euro*

	2003	2004	2005	2006
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	216.82	238.40	258.25	277.87
1. Invoer van goederen en diensten	210.34	229.93	249.72	268.72
2. Beloning van werknemers	1.31	1.35	1.41	1.48
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1.86	1.77	1.67	1.75
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	1.38	0.02	0.03	0.03
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	2.87	3.46	3.54	3.97
6. Sociale premies	1.22	1.29	1.29	1.31
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0.59	0.62	0.64	0.67
b. Middelen	229.10	248.41	266.34	284.53
1. Uitvoer van goederen en diensten	222.48	241.52	259.39	277.46
2. Beloning van werknemers	4.72	4.90	4.90	4.96
3. Subsidies	0.87	0.81	0.81	0.81
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0.20	0.21	0.23	0.24
5. Sociale premies	0.46	0.47	0.49	0.52
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0.37	0.49	0.51	0.54
c. Saldo van lopende verrichtingen	12.28	10.01	8.09	6.66
II. Kapitaalverrichtingen	-0.20	-0.11	-0.11	-0.11
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0.06	0.03	0.04	0.04
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	0.14	0.15	0.15	0.15
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	12.08	9.89	7.98	6.55
in % van het bbp	4.40	3.43	2.67	2.09

